

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками

Наукові здобутки на шляху до удосконалення правової системи

Частина I

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

8 травня 2009 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2009**

Наукові здобутки на шляху до удосконалення правової системи:
матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції.-
Тернопіль, 2009.

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюдненні на
інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 80979074970
E-mail: confer@ua.fm

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не
завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно
збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками.
Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові
керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів
конференції посилання на джерело є обов'язкове.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Антоненко Михайло Іванович

кандидат історичних наук, доцент, начальник кафедри теорії та історії держави і права Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Посилення світових інтеграційних процесів сприяє розширенню міждержавних зв'язків України й відкриває можливості для вдосконалення регіональної політики нашої держави відповідно до вимог Європейського Союзу та розв'язанню проблем прикордонних регіонів через розширення їх повноважень на нормативно-правовому рівні. В Україні під впливом європейських процесів (розвиток політичного та соціально-господарського міжнародного співробітництва на рівні регіонів є одним із найважливіших завдань сучасної Європи) утверджується значення можливостей і прагнень адміністративно-територіальних одиниць до поступовому подоланню диспропорцій у соціально-економічному розвитку територій на основі розвитку транскордонного співробітництва, яке повинно здійснюватися в межах компетенції територіальних общин або властей відповідно до міжнародних актів та чинного законодавства держав, прикордонні регіони яких беруть участь у ньому.

Транскордонне співробітництво є складним феноменом сучасної політико-правової дійсності. Цей специфічний вид міжнародних відносин охоплює два рівні - рівень співпраці між органами влади (який, перед усім, складається з наступних підрівнів, що виділяються на підставі критеріїв суб'єктного складу й просторової сфери діяльності щодо створення умов для встановлення й розвитку зв'язків прикордонних територій: співпраця прикордонних національних регіонів, співпраця центральних органів державної влади суміжних держав, а також одностороння (обмежена кордонами державної території) діяльність органів влади всіх рівнів зі створення сприятливих умов для здійснення співпраці регіонів) і рівень недержавної співпраці (на якому здійснюється взаємодія суб'єктів публічного й приватного права, що не мають владних повноважень).

Нормативно-правове регулювання транскордонного співробітництва в Європі та Україні здійснюється на основі наступних нормотворчих

рівнів – міжнародного (правові акти міжнародних інституцій), міждержавного (міжнародні угоди двох, або декількох держав), національного (правові акти центральних органів державної влади) та місцевого, який можна розділити на два види: правові акти місцевих органів державної виконавчої влади й акти органів місцевого самоврядування. В умовах підвищення ролі децентралізації в розвитку держави та розширення повноважень місцевих органів влади, особливої уваги заслуговує регіональний рівень. Територіальні общини або власті мають право здійснювати транскордонне співробітництво на суміжних територіях у межах, установлених національними правовими системами зацікавлених держав. Обґрунтовано, що транскордонні відносини не підпадають під державну компетенцію в галузі міжнародних відносин; місцеві органи влади можуть співпрацювати з відповідними органами влади інших країн в межах своєї компетенції, згідно із законодавством, міжнародними зобов'язаннями та зовнішньою політикою держави; регіони мають право у рамках повноважень укладати угоди про транскордонне співробітництво.

Формування нормативно-правової основи транскордонного співробітництва є проблемою передусім центральних органів держави, а також тих держав, які мають суміжні території й зацікавлені в розвитку такого виду відносин. Положення правових актів повинні вирішити багато проблем, які відносяться до сфери економіки, культури, екології, інформаційних технологій, а також забезпечити гармонічне функціонування прикордонних територій і нормативної бази сторін, які здійснюють співробітництво. На законодавчому рівні необхідно розмежувати функції та повноваження органів місцевого самоврядування, місцевих та центральних органів виконавчої влади стосовно прикордонного співробітництва; уточнити питання територіальної належності, адміністративної суб'єктності в системі транскордонного співробітництва, рівень компетенції місцевих органів влади, задіяних у транскордонному співробітництві та відповідну організаційну структуру.

Успішний розвиток суміжних прикордонних територій можливий за умови чіткої визначеності концептуальних засад, які повинні бути закріплені в міждержавних рамкових угодах, а також у лібералізації правових норм, які регулюють порядок в'їзду, виїзду та перебування іноземців на прикордонній території. Необхідно удосконалити митні правила перетину кордону місцевим населенням, систему податкових пільг, надати державні гарантії закордонним інвесторам, спростити реєстрацію організацій і осіб, які здійснюють інвестиційну діяльність на прикордонних територіях.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ПРАВА В УКРАЇНІ (ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Бунецький Леонід Леонідович

кандидат політичних наук, доцент, докторант Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Україна переживає сьогодні епоху глобальних та стрімких змін, перетворюючих основи суспільного життя й звичні парадигми теоретичного мислення. В цей бурний потік змін, звісно, йде тяжкий пошук нових форм правових взаємовідносин. В Україні цей пошук відрізняється особливо високою напругою страстей та надзвичайним драматизмом, що вводить її в стан динамічного хаосу.

1. Опорною точкою, інструментарієм процесу політичної трансформації держави, підвищення рівня оптимізації та ефективності функціонування її соціально-політичної системи є такий політичний інститут - як інститут права (політико-правові норми, закони, акти тощо, їх сприйняття – правосвідомість, та відповідного втілення в життя - право реалізація, правовідносини). Трансформація такого інституту насамперед полягає в сприянні гармонізації, врівноваженню суспільних, особливо політико-владних інтересів та їх узгодженню, з одного боку, із загальнолюдськими вимірами демократії (справедливості), а, з іншого - з конкретними особливими можливостями її реалізації в умовах транзитивної реальності. Тобто, інститут права виступає як інструмент трансформаційних змін й одночасно як спосіб управління такими процесами.

2. Трансформаційні процеси, що сьогодні впроваджуються в системі правових відносин не відповідають потребам, настрою та світосприйняттю більшості громадян. Має місце аномія законодавчої системи, недосконалість форм захисту прав, конфлікт інтересів, некомпетентність, що породжує корупцію і величезні зловживання, порушення законодавства, проведення законів «зверху», що звісно приводить до правового нігілізму громадян. Як свідчать результати соціологічного дослідження, проведеного у листопаді-грудні 2008 року [1], що переважна більшість - 96% (!) респондентів вважають, що саме корупція погрожує майбутньому нашої держави. На питання «Де, по - вашому, найбільш процвітає корупція?» - відповідь була отримана, зазвичай, знакова - скрізь (69%), особливо в державній владі, зокрема - її судовій системі. І це, очевидно, потребує не тільки серйозного роздуму влади й населення, але й відповідних дій. На запитання «Ваша довіра судовій системі» - 83% громадян розчарована в ній та мають до неї недовіру . Як бачимо, довіра громадян до інститутів правової системи є

достатньо рідким виключенням. На питання «У чому Ви бачите причину кризи законодавчої системи?» - 58% опитаних бачуть причину в «дележі» влади, - 43% в бажанні представників влади вирішити свої приватні проблеми, - 37% опитаних причиною бачуть питання, пов'язані з розподілом майна.

[1] Соціологічне дослідження було проведено Центром соціологічних досліджень м.Севастополя спільно з аналітичним центром редакції газети "Терра Чудесная. Севастополь". В дослідженні, було опитано (вибіркова сукупність) - 2500 респондентів (громадян Севастопольського регіону) у віці від 18 до 30 років - 612 чоловік /24,44%/, від 31 до 45 - 583 /23,17%/, від 46 до 60 - 692 /27,91%/, ще 24,48% - це 613 респондентів у віці більше 61 року. Переважна більшість /56,03%/ із них мають середню освіту, у 35,67% - вищу освіту, тільки лише начальне - у 1,79. Погрішність складає 2,08%.

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА В НАУКОВИХ РОЗРОБКАХ

Корната Руслана Олександрівна
студентка юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Тривалий час на теренах колишнього СРСР існувала радянська система і панувала ідеологія КПРС, яка пропагувала марксистсько-ленінське розуміння державно-правових явищ та процесів, запроваджувала у суспільну свідомість вульгарно-класовий підхід до трактування понять держави і права, гіперболізуючи при цьому роль та значення насильства у їх функціонуванні, підкреслюючи службовий характер даних соціальних інститутів у рамках пануючого класу. Сучасне ідеологічне спрямування саме такої науки, як теорії держави і права полягає у відмові їх від обмежень та догм марксистсько-ленінського періоду розвитку юридичної науки і утвердженні нових, загальнодемократичних, гуманістичних ідеалів [11, с. 617].

В умовах становлення і розвитку громадянського суспільства – з розвиненими відносинами між його членами, яке не залежить від держави, а лише взаємодіє з нею тільки в найважливіших питаннях, визначених законом, відбувається збагачення теорії держави і права новими розробками, знаннями про роль антропологічних та демократичних цінностей у розвитку сучасної держави, про верховенство права та конституційну законність, про соціальну, правову державу як перспективну та прогресивну мету розвитку української державності, про

пріоритет прав і свобод людини у суспільстві, про систему соціального захисту кожної людини, про забезпечення економічної свободи громадян та їхніх об'єднань, захищеність приватної власності [4, с. 48].

Наука “Теорія держави і права” не лишається незмінною. Вона постійно розвивається, збільшуються знання про її предмет, розробляються системи наукових підходів до дослідження його розвитку в умовах об'єктивної реальності [11, с.52]. Це робить її спроможною реагувати на всі зміни у сучасній динамічній державно-правовій дійсності та призвело до того, що існує велика кількість посібників, підручників, монографічних та інших видань. Тільки у бібліотеці юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету знаходиться більше тридцяти сучасних підручників, серед яких базовими є теорія держави і права за редакцією О. Ф. Скакун, академічний курс з теорії держави і права за редакцією О. В. Зайчука та Н. М. Оніщенка; вдало підготовлений навчальний посібник з теорії держави і права (опорні конспекти) М. В.Кравчуком, який полегшує опанувати масивний, складний матеріал цього фундаментального курсу та інші.

Загальнотеоретична юридична наука незалежної України запозичила чимало корисного з вітчизняного досвіду минулого. Разом з тим, вона послідовно звільняється від догматично поступальних уявлень про державу і право соціального типу, тому сучасна правова наука у тлумаченні державно-правових явищ виходить з інтересів людини і громадянина [10, с.105]. Саме під цим кутом зору у пропонованих підручниках (посібниках) акцентується увага на демократичній, соціальній і правовій державі, громадянському суспільстві, праві, як мірі свободи і справедливості, на його правильне тлумачення й застосування, тобто право у дії, суб'єктивних правах і свободах людини та громадянина, розкривається предмет теорії держави і права з позицій сучасних вчень у даній галузі, новітніх підходів до праворозуміння, еволюції поглядів на державу і право в Україні та за її межами.

Аспекти пізнання двох важливих соціальних інститутів держави і права зосереджені в досить багатьох наукових статтях, монографіях (Є. Васьковського, В.Котюка, П. Люблінського, Ю. Оборотова, О. Скакун). У великій кількості підручників акцентується увага на законодавстві, адже після проголошення в Україні суверенітету надзвичайно актуальною стала проблема формування національної системи законодавства відповідно до загальноновизнаних людських цінностей і пріоритетів, на основі якої забезпечена можливість вирішувати завдання державного будівництва, місцевого самоврядування, реформування економіки, політичної системи, охорони здоров'я, освіти, створення умов екологічної та правової безпеки суспільства, людини і громадянина [12 с.43]. Ця тема розкривається у монографічному

дослідженні “Система національного законодавства в контексті права” лібертарно-легістський підхід (Є. П. Євграфова), у якому визначено поняття національного законодавства та його інтерпретація, джерело та форма права, основні засади та формування системи національного законодавства, на яке безпосередній вплив мають певні фактори: правонаступництва; економічний, політичний, соціальний, кожен з яких є досить складним структурованим явищем і тому внутрішньо може бути диференційований на декілька інших (природний, географічний, геополітичний, екологічний, державного будівництва, безпеки, регіональний, гуманітарний, демографічний [12,с.45].

З намаганням побудувати правову державу, в якій право обмежує і підпорядковує собі державну владу, а основні права особи і її соціальна безпека є змістом свободи, закріплену в законах, що є підґрунтям громадянського суспільства, інтенсивно активізуються відповідні наукові розробки з теорії держави і права. Зокрема, цьому питанню присвячена наукова розвідка В. Таранухи, де вказано, що принцип верховенства права має не тільки співвідноситися з принципом рівноправності, а й бути виразником відмінності права і закону. Він є більш загальним принципом і застосовується на загальному рівні тоді, коли закони є недосконалими, внаслідок чого справедливо не може бути розв’язано спір [10 с. 25].

Отже, здійснюючи наукове дослідження теми “Теорія держави і права в наукових розробках” з’ясувалося, що існує досить великий масив наукових праць, які створюють широкомасштабну картину загальнотеоретичної юриспруденції і є основою поступального розвитку правової науки, а в цілому суспільного життя. Принципово вони відрізняються структурою, змістом, обсягом викладеного матеріалу, рівнем аргументації та узагальнень концептів. Це пов’язано з розвитком нашої держави – становленням громадянського суспільства, побудови правової, демократичної, соціальної держави, але необхідно докласти ще багато зусиль, щоб ці ідеї втілити у життя. Значимість теоретичної розробки важливих соціальних інститутів права і держави потребує подальшої ґрунтовної наукової розвідки та закріплення загально-теоретичних знань у практичні навички.

Література:

1. Васьковський Є. Виховання електорально-правової культури/ Є. Васьковський // Юридична Україна – 2008 - №9 – 60с.
2. Зайчук О. В. Теорія держави і права академічний курс/ О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко – 2003 – 459с.
3. Зяць Н. Становлення громадянського суспільства в Україні/ Н. Зяць // Юридична Україна – 2008 - №9, с. 21-23

4. Кельман М. С. Теорія держави навчальний посібник/ М. Кельман. – К. – 1997 – 380с.

5. Котюк В. Нове ставлення до прав людини/ В. Котюк // Юридична Україна – 2005 - №5 – 60с.

6. Кравчук М. В. Теорія держави і права (опорні конспекти)/ М. В. Кравчук . – К: Атіка, 2007. – 288 с.

7. Люблінський П. Феномен абсентізму в умовах становлення демократичного суспільства в Україні/ П. Люблінський // Юридична Україна – 2008 - №9 – 46с.

8. Скакун О. Ф. Теорія держави і права/ О. Ф. Скакун. – Х: Право, 2002. – 350с.

9. Оборотов Ю. Становлення порівняльного правознавства як науки та навчальної дисципліни: історичний аналіз/ Ю. Оборотов // Юридичний вісник. – 2006. - №11 – 65с.

10. Тарануха В. Застосування принципу верховенства права/ В. Тарануха // Юридична Україна – 2006 - №11 – 102 с.

11. Юридична енциклопедія. – К: Українська енциклопедія, 2001 – Т.3 – 816 с.

12. Євграфова Є П. Система національного законодавства в контексті прав (лібертарно-легістський підхід)/ Є. П. Євграфова – 2006 – 456с.

ДЖЕРЕЛА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ У X – ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ XII СТ.: ІСТОРИОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Кудін Сергій Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент Академії праці і соціальних відносин

У період становлення Української держави важливим та актуальним є звернення уваги до історико-правової спадщини українського народу. Значущим у цьому сенсі виглядає дослідження вченими історії кримінального права України у X – першій чверті XII ст. загалом, і його джерел зокрема. Проведення дослідження у цьому напрямі дозволяє виявити стан розвиненості правової культури, правосвідомості українського народу, його правових поглядів. Окрім того, вивчення зазначеного питання сприяє вирішенню загальною теорією держави і права проблеми сутності основних властивостей джерел права: правового звичаю, нормативно-правового акту, правового прецеденту, а також визначенню ролі і значення держави у їх формуванні.

У X ст. домінуючою формою існування був правовий звичай, який ототожнювався з різними термінами: “обичай”, “старина”, “правда”, “закон”, “покон.” Про домінування звичаєвого права у X ст. свідчить той факт, що у русько-візантійських договорах їх укладачі посилаються на

“закон Руський” (ст. 5 договору Олега, ст. 6, 9, 14 договору Ігоря) – очевидно, неписані норми звичаєвого права, які були розповсюджені на території Середнього Подніпров'я, звідки бере свій початок “Руська земля”. На нашу думку, слід погодитись з поглядами, що висловили М.Ф. Владимирський-Буданов, О.О. Малиновський та деякі інші вчені, які, вважають, що у договорах, в основному, закріплені руські правові звичаї [1, с.310; 2,с.27].

Разом з тим, друга половина X ст. стала добою нормотворчої діяльності князів. Можна згадати видані княгинею Ольгою “устава” та “уроки”, князем Володимиром – “Статут Земляний” тощо. У сфері кримінально-правових відносин важливою видається реформа, проведена за порадою грецьких єпископів князем Володимиром Святим. Це була, на нашу думку, перша вагома загальнодержавна реформа князівської влади, закон, яким встановлювалась смертна кара. Але незабаром вона була знов скасована. Разом з іншими причинами, які вплинули на відміну смертної кари, не можна не відзначити і роль звичаєвого права, системі якого не були притаманні фізичні покарання. Як справедливо зазначають М.М. Ясинський, М.Б. Свердлов та деякі інші вчені, у цей період правовий звичай як джерело права набував істотного значення [3,с.17; 4, с.80]. З літописних джерел нам відомо, що протягом X ст. це була, фактично, єдина реформа у сфері кримінального права, проведена князівською владою. Тому можна говорити про те, що кримінально-правові відносини у зазначений час регулювались, в основному, правовими звичаями.

Виходячи із сказаного вище, можна зазначити, що вчені вважають звичаєве право основним джерелом права у X ст., а у сфері кримінального права нормотворча діяльність князів у той час поступалась за своїм значенням правовому звичаю.

У першій половині XI – першій чверті XII ст. була видана Руська Правда, офіційний збірник, який мав загальнодержавний характер. Слід погодитися з поглядом багатьох дослідників щодо джерел норм Руської Правди, до яких слід віднести правовий звичай, княжі постанови, судовий прецедент [1-10]. Серед цих поглядів виділяються позиції М.М. Ясинського та С.В. Юшкова. Перший з них вважає, що у “земський період” “...главной заботой князей по отношению к действующему праву было не творение или создание новых норм и порядков, а признание ненарушимости и авторитета существующих юридических обычаев,...или же...их узаконение...” [3,с.17] Натомість, С.В. Юшков вважає, що провідним джерелом як Короткої, так і Просторової Правди є князівське законодавство [11,с.289-291, 299-300, 320-322, 331-333].

Заперечуючи думку М.М. Ясинського, слід сказати, що князівська влада не тільки санкціонувала правові звичаї, а й виступала у ролі законодавця, який видавав нові норми. До них, наприклад, можна віднести

норми щодо стягнення на користь суспільства, держави грошових штрафів, запровадження згідно зі ст. 2 Просторової Правди одночасного стягнення віри і головщини, підвищеної відповідальності за вбивство представників державної адміністрації – “княжих мужів” або за фізичне знущання над огнищанином, деяких обтяжуючих обставин злочинів, деяких обставин, що виключали злочинність діяння тощо.

У той самий час, не можна погодитися з думкою С.В. Юшкова. Адже у Руській Правді міститься багато правових звичаїв. Ними, наприклад, є стягнення різних видів відшкодування шкоди (головщини, пені за посягання на здоров'я, честь, уроку), існування “потоків і пограбування” (хоча і у модифікованому вигляді), закріплення поняття необхідної оборони, принцип відповідальності громади тощо.

Нарешті, слід відзначити і вплив на формування норм Руської Правди судового прецеденту. Так, М.С. Грушевський зазначає, що “Головним джерелом Правди, очевидно, була практика судових рішень...Ся судова практика операла ся передовсім, розумієть ся, на звичайовім праві, й воно таким чином було головним джерелом Правди.” [6,с.356-357] До судового прецеденту можна віднести випадки, зазначені у ст.23 Короткої Правди про вбивство дорогобужцями князівського конюха, у ст.21 Короткої Правди – про вбивство огнищанина.

Слід зазначити, що нормотворча діяльність князівської влади не обмежувалась виданням лише постанов, які увійшли до Руської Правди. Відомою є її діяльність у сфері церковного законодавства (церковні статuti Володимира та Ярослава). З їх укладенням у вітчизняному кримінальному праві з'являються нові, запозичені з візантійського права, норми щодо злочинів проти церкви, сім'ї та моралі. Разом з тим, законодавча діяльність князівської влади мала на собі відчутний вплив давньоукраїнського звичаєвого права. Як правильно зазначає О. І. Лотоцький з приводу наявності у Статуті Володимира багатьох норм, відсутніх у Номоканоні: “...се була вільна рецепція візантійських норм, переплавнена в горні національної правно-державної думки... Устав Володимира – се вільна і самостійна рецепція візантійського права...” [12,с.220] Відомий радянський дослідник церковного права Я.М. Щапов відзначає різницю і між Статутом Ярослава і грецькими джерелами. Ця різниця, на його думку, полягала у віднесенні у Статуті виключно до церковної юрисдикції проступків, які у Візантії їй не належали (викрадення дівчини, згвалтування, розлучення, прелюбодіяння, двоєжонство, скотоложство, образа словом і дією тощо). Як вважає дослідник, якщо у Київській Русі церква могла накладати цивільні покарання, то у Візантії – лише церковно-дисциплінарні [13,с.75]. Слід додати, що санкціонування законодавцем існуючих правових звичаїв, за якими протиправні діяння, які не були відомі у Візантії, мали

переслідуватись відповідно до закону, свідчить, на нашу думку, про вплив звичаєвого права на правотворчість законодавця.

Отже, із сказаного вище можна зробити наступні висновки. Як вважає більшість вчених, у період X – першої чверті XII ст. кримінальне право Київської Русі стосовно його джерел пройшло два етапи. На першому з них (X ст.) домінуючою формою був правовий звичай. На другому (XI – перша чверть XII ст.) правовий звичай також відіграв важливу роль, свідченням чого є існування у правових пам'ятках значної кількості норм звичаєвого права. У той самий час, як відзначають вчені, активізувалась нормотворча діяльність князівської влади, відтак, закон також став однією з важливих форм існування кримінального права Київської Русі. Це свідчить про появу двох тенденцій: посилення органів державної влади та проведення ними політики врегулювання суспільних відносин нормами законодавства. Ще одним джерелом, на думку вчених, був судовий прецедент.

Література:

1. Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права. – 8-е изд. - Ростов-на-Дону: Феникс, 1995. – 640 с.

2. Малиновский И.А. Лекции по истории русского права. - Ростов-на-Дону: Издательство кооперативного т-ва “Единение”, 1918. – 488 с.

3. Ясинский М.Н. Внешняя история русского права. - К.: Типография П. Барского, 1895. – 134 с.

4. Свердлов М.Б. От Закона Русского к Русской Правде. – М.: Юридическая литература, 1988. – 175 с.

5. Чубатий М. Огляд історії українського права. Історія джерел та державного права. - Мюнхен-Київ: Ноосфера, 1994. – 224 с.

6. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / АН УРСР. Археографічна комісія. Ін-т історії України. – К., 1993. – Т.3: До року 1340. – 586 с

7. Сергеевичъ В.И. Лекции и исследования по древней истории русского права. – 3-е изд. – СПб: Типография М.М. Стасюлевича, 1903. – 664 с..

8. Калачов Н.В. Предварительные юридические сведения для полного объяснения Русской Правды. – СПб: Типо-литография А.Е. Ландау, 1880. – В.1. – 284 с.

9. Лащенко Р.М. Лекції по історії українського права. - К.: Україна, 1998. – 254 с.

10. Падох Я. Нарис історії українського карного права. – Мюнхен: Молоде життя, 1951. – 128 с.

11. Юшков С.В. Общественно-политический строй и право Киевского государства. – М.: Государственное изд-во юридической литературы, 1949. – 543 с.

12. Лотоцький О. Українські джерела церковного права // Праці українського наукового інституту. Серія правнича. – 1931. – Т.5, кн.1. – 318 с.

13. Шапов Я.Н. Устав князя Ярослава и вопрос об отношении к византийскому наследию на Руси в середине XI века // Византийский временник. – 1971. – Т.31. – С. 71-78.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ АПАРАТУ ЗУНР

Люба Надія Михайлівна

студентка юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Початок ХХ ст. в Україні був досить насиченим політичними державотворчими подіями. Будучи поділеною між двома сусідніми державами, вона була перетворена у сировинний придаток, ринок збуту іноземних товарів. У вирішення її долі часто втручалися зарубіжні країни[1, с. 6].

Особливо важким випробуванням піддавалася Галичина. Перебуваючи у складі Австро-Угорщини, вона зазнала великих утисків в політичному, соціально-економічному та національному аспектах.

Після розпаду Австро-Угорської імперії на території Сх. Галичини утворилася Західноукраїнська Народна Республіка, а отже виникла необхідність в розбудові державно-правових інститутів та правової системи. Ця діяльність нерідко супроводжувалась помилками, проте це не зменшує її ваги і значення в формуванні нашої державності та правової системи [2, с. 269].

У роки проголошення незалежності України до історичного досвіду революції 1917–1920 рр. все більше звертаються правники, історики, політики, представники різних політичних партій і рухів, державні діячі. І це не випадково. Особливу цінність для розбудови сучасної України має історичний досвід розвитку держави і права на початку ХХ ст. Боротьба за соціальне та національне визволення сприяла духовному піднесенню українського народу і реалізації основного права нації, права на самовизначення, на створення власної держави.

З огляду на те, що апарат держави - це частина механізму держави, яка об'єднує всі державні органи й здійснює її функції та завдання і

взаємопов'язана спільними принципами організації та діяльності, тому з'ясування закономірностей функціонування системи державних органів є важливим для сучасного українського державотворення [3, с. 63]. У цьому плані надзвичайно значущим є історичний досвід власного державного будівництва. Оцінка архівних матеріалів підтверджує, що найбільший розвій державотворення відбувся на початку ХХ ст. в період Української Центральної Ради, Гетьманату, Директорії та Західноукраїнської Народної Республіки (далі - ЗУНР).

1 листопада 1918 року у Львові відозвою проголошено: незалежну Західноукраїнську Народну Республіку, чим започатковано національне-державне будівництво. Того ж дня було затверджено невід'ємні атрибути держави – герб, прапор [4, с. 94].

Перші кроки державотворчої діяльності нової влади свідчили про її прагнення збудувати правову державу та демократичне суспільство. В основу створення дієвого державного апарату та чіткої виконавчої вертикалі, було покладено підзвітність нижчих органів влади вищим і контролю виконання ухвалених рішень.

9 листопада 1918 р. створено перший уряд ЗУНР - Державний секретаріат у складі: прем'єра - К. Левицького; державних секретарів: внутрішніх справ - Л. Цегельського, закордонних справ - В. Панейка, судових справ - С. Голубовича, військових справ - Д. Вітовського, земельних справ - С. Барана, освіти та віросповідання - О. Барвінського. Основним завданням уряду ЗУНР було об'єднання українських земель [5, с. 37].

Вища законодавча влада була зосереджена в руках Української Національної Ради (далі - УНРада), а виконавча – Державного Секретаріату. До речі, на початку 1919 року УНРада становила 150 депутатів.

Важливою ланкою державного механізму ЗУНР були судово-прокурорські органи. 21 листопада 1918 р. УНРада прийняла закон “Про тимчасову організацію судів і судової влади”. Тимчасово судові функції в ЗУНР поклалися на суди колишньої Австро-Угорської монархії під керівництвом державного секретарства юстиції. Продовжуючи реформу судової системи, УНРада Законом від 11 лютого 1919 р. про утворення в повітах трибуналів першої інстанції – запроваджено для розгляду кримінальних справ окружні й повітові суди, які повинні були розглядати цивільні справи. Суддів цих трибуналів призначало секретарство юстиції, а затверджувала призначення УНРада або її комітет.

Все державне будівництво ЗУНР ускладнювалося збройною боротьбою з польськими окупантами, які дотримуючись шовіністичного гасла: “Польща – від моря до моря” [6, с. 14]. Польська сторона не визнавала права українського народу на створення своєї національної

держави. З метою належного військового захисту своєї державності ЗУНР ще з листопада 1918 р. розпочала формування регулярної Української Галицької Армії і досягла значних успіхів. Це формування відбувалося найефективнішим шляхом: на базі вірних українській національній ідеї військових частин та бойових груп, і було завершено в січні-лютому 1919 р. У другій половині листопада 1918 р. УГА мала у своєму складі 25 тисяч вояків, у січні 1919 р. - 70 тисяч, а через півроку досягла 100-тисячної чисельності. Вищим органом управління УГА стала Начальна Команда. Надзвичайно швидке й ефективне створення структури військових організацій та армійського апарату було одним з найвищих досягнень боєздатності армії.

Керівництво ЗУНР вживало й інші заходи державотворення. Зокрема, прийнято Закон "Про громадянство". Запроваджено державну українську мову, обов'язковість її вживання у державних установах, організаціях, громадських інституціях, утворення дієвих органів законодавчої і виконавчої влади в центрі та на місцях шляхом проведення демократичних виборів. Широкі політичні, національні, релігійні свободи свідчили про демократичний характер нової влади, й прагнення творити не просто суверенну національну республіку, а й громадянське суспільство[7, с. 1].

Доказом зрілості влади ЗУНР був той факт, що за короткий час галичани зуміли забезпечити на своїй території стабільність і порядок. На жаль, недостатнє використання об'єктивного історико-правового досвіду сучасними політиками, які у 1991 р. розпочинали відродження української державності, призвело до ряду негативних наслідків у економічній, соціальній та інших сферах життя України. Слід зазначити, що якість законів також залежить від рівня історичного досвіду законодавця, бо юридичний закон має формуватися шляхом історичного узагальнення соціальної дійсності, а не внаслідок винахідництва, тому дане дослідження має сприяти позитивному рішенню сучасних проблем у галузі законотворчого будівництва в Україні.

Література:

1. Кравчук М.В. Правові основи будівництва Національних Збройних Сил України в 1914-1993рр./М.В Кравчук -Івано- Франківськ, 1997.-292 с.
2. Музиченко П. Історія держави і права України/ П.Музиченко. – К., 2007.- 471 с.
3. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти)/М.В Кравчук -Тернопіль, 2007.-288 с.
4. Конституційні акти України 1917-1920. Невідомі Конституції України. –К., 1992.- 150 с.

5. Полянський О. Західна Україна у двох революціях./О.Полянський- Тернопіль, 1998.-51 с.
6. ТищикБ.Й. ЗУНР. 1918-1923./Б.Й Тищик- Коломия, 1993-19 с.
7. www.lytopus.org.ua

ВІЧЕ ЯК ОСНОВА РЕСПУБЛІКАНСЬКОГО УСТРОЮ НОВГОРОДСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

*Нестрко Зоряна Ярославівна
студентка юридичного факультету Тернопільського національного
економічного університету*

Новгород увійшов в давноруську історію як одне з наймогутніших і найвеличніших міст Східної Європи XI–XIV ст. На цей період припадає його розквіт як центра однойменного державного утворення республіканського типу. Саме тут зародилася берестяна грамота, саме Новгород у середині століття був північним стражем Русі, який охороняв її від зовнішніх ворогів. Новгород був і є одним із центрів російської духовності. Також можна зазначити, що Новгород мав значний політичний і економічний вплив на великі території. На нього майже не було набігів великих міст, через це він більше від інших російських великих поселень зміг зберегти свою історичну самобутність. Саме в Новгороді значного розвитку і впливу на функціонування державного механізму набув такий яскравий протодемократичний орган влади як народне віче.

У цій статті автором поставлено мету проаналізувати особливості формування, діяльності, функціонування віча як органу влади та його місце у політико-правовому житті Новгородської боярської республіки.

До XII ст. Новгород за формою держави практично не відрізнявся від інших руських земель. Однак у XIII ст. в Новгороді, на відміну від інших давноруських земель, утвердилася інша форма держави – республіка [1, 156]. Вивчаючи питання виникнення новгородської республіки, історики наштовхнулися на дві грамоти, датовані відповідно 1130 р. і 1148 р. Перша розпочинається дуже урочисто: “Се яз Мстислав Володимир син, тримаючи Русску землю, у своє князювання повелів єсмь сину своему Всеволодові віддати Буїце святому Георгію...” [1; 94]. Початок іншої значно скромніший: “Се яс князь великий Ізяслав Мстиславич, по благословенню єпископа Нифонта, іспрошав єсмї в Новгородо святому Пантелейонові землю, село Вітославіц...” [3; 137]. Порівнюючи обидві грамоти, бачимо, що в 1130 р. новгородські князі були повновладні й розпоряджалися землею на власний розсуд. Однак у

1148 р. вони вже були змушені запитувати дозволу на земельні дарування монастир в “Новгорода”, тобто у віча.

Віче – народне зібрання у середньовічній Русі в XI – XIV ст., на яких вирішувалися важливі громадські та державні справи. Вперше віче згадується саме в Новгороді у 1016 р. [4, 118]. Найбільшого розвитку досягло в містах Київської Русі другої половини XI – XII ст. На вічах вирішували питання війни та миру, запрошували й виганяли князів, приймали закони, укладали договори з іншими землями. Феодали використовували віча для обмеження князівської влади. Віча були ареною виступів народних мас.

В XII – XIII ст. на Русі одночасно правили кілька сильних князів. Новгородці укладали союз з будь-яким з них і приймали до себе – то Смоленського, то Чернігівського, то Володимиро-Суздальського князя. Незадоволені тим чи іншим князем городяни виганяли його, як нерідко йшлося у літописі: “Указували йому шлях, що було справі “Вольності князя” [3, 180]. Зміна князів на новгородському престолі відбувалася досить часто. За два сторіччя (1095–1304 рр.) князі змінювалися 58 разів, інші притримувалися кілька місяців [6, 72]. Ослаблення великокнязівської влади призводило таким чином до поступового посилення ролі посадників і розширення їхніх функцій. Вони не тільки контролювали дії князів, а й ставали головними магістратами республіки, що зосередили у своїх руках усю повноту виконавчої влади.

Слід зазначити, що в окремі періоди влада князів підсилювалася і найчастіше це відбувалося в часи військової небезпеки. Так було, наприклад, у середині XVIII ст., коли із заходу Новгороду загрожували німецькі лицарі – хрестоносці та шведи, а з півдня – татари. У роки князювання Олександра Невського новгородці були змушені миритися зі свавіллям князя, який охороняв новгородську землю. Коли Олександр Невський залишив Новгород, щоб зайняти великокнязівський престол, новгородці визнавали його владу, повернувши до давньої традиції визнавати паном Новгороду Великого князя, як було у часи Київської Русі [1, 247]. Після падіння новгородської самостійності в 1478 р. новгородським князем вважали того, хто одержував від татарських ханів особливий документ – ярлик на велике князювання. При цьому новгородці домоглися від князів визнання своїх вільностей: князі не втручались у внутрішні справи республіки, обмежувалися відповідними податками і тільки інколи приїжджали в Новгород, залишаючи там своїх посадників [5, 44].

Отже, державний механізм Новгородської республіки формували: народне віче, посадник (головна виборна посада – відав управлінням і судом), єпископ (глава церкви-архієпископ, якого теж обирало віче – окрім справ духовних відав казною, зовнішніми відносинами Новгороду,

визначав торгівлі міри тощо), тисяцький (відав міським ополченням, судом у справах торгівлі і збиранням податків). Поряд із загальноміським вічем існували т. зв. “кончанські” (місто поділялося на 5 районів – кінців, а вся Новгородська земля на 5 областей – п’ятин) і “уличанські” (об’єднували жителів вулиць) вічові ходи. Втім фактичними господарями на вічі були 300 “золотих поясів” – найбагатших бояр Новгорода [5, 43].

Спосіб скликання народних зборів зазвичай літописці фіксують як “звонити вечь”, “созвонити вече”. У Києві скликання віча часто відбувалось через глашатаїв (“бирючей”). У Новгороді тривалий час дзвонили у спеціальний вічовий дзвін. Вони згадуються і в багатьох інших містах – у Володимирі-Волинську, Полоцьку, Пскові, Смоленську та ін. [6, 78].

Скликання віча, судячи з літописів, нерідко було зумовлене надзвичайними обставинами – зовнішньою загрозою, необхідністю покликання князя, його утвердження чи зміщення тощо.

Отже, літописні дані все ж характеризують віче як верховний демократичний орган влади, що продовжував розвиватись разом з княжою владою. Це дійсно народне зібрання, важлива складова державного механізму, яке вирішувало кардинальні проблеми соціально-політичного життя держави. Віче обирало князів, відало питаннями війни і миру, розпоряджалося земельними і фінансовими ресурсами землі чи волості, брало участь у законодавстві, зміщувало, хоч і рідко, адміністрацію тощо. Демократичний характер вічових нарад закріпився в досить усталеній процедурі їх проведення, в початках представництва, де діяльну участь брали “людье”, тобто прості люди, та відобразив значні демократичні традиції соціально-політичного життя в стародавньому Новгороді. Як помітно з історичних джерел, вічові збори практикувалися одночасно й в інших містах Київської Русі, проте вони ніде не мали такої влади, авторитету і регулярності скликання, як у Новгороді.

Віче у Новгородській республіці дійсно було органом прямого народовладдя та осередком демократичного інституту, адже фактично формувало собою вертикальну владну структуру – від конкретної вулиці до центрального міського віча. Воно істотно впливало на міжкнязівські взаємини, внутрішньополітичну ситуацію, суспільні відносини в давньоруських землях, визначало характер державно-правових процесів не лише в самому Новгороді та було одним з визначних явищ політичного життя Давньої Русі XI–XIV століть. Традиції вічових зборів в Новгороді зберігалися ще тривалий час, адже ця земля не була захоплена монголо-татарами, а згодом здійснили вагомий вплив на формування представницьких форм правління та органів влади на різних етапах російської державності.

Література:

1. Толочко П.П. Київська Русь. – К., 1996. – 450 с.
2. Мороз С. Віче як символ державної самостійності Новгороду та його роль в історії Росії // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. – Вип.3. – Тернопіль. – 2002. – С. 94-97.
3. Літопис руський / Пер. з давньоруської Л.Є. Махновця; Відп. ред. О.ВМишанич. – К.: Дніпро, 1989. – 591 с.
4. Довідник з історії України / За заг. Ред. І. Підкови, Р. Шуста. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К.: Генеза, 2001. – 1136 с.
5. Орлов А., Георгиев В., Георгиева Н., Сивохина Т. История России с древнейших времен до наших дней. Учебник. – М.: “Проспект”, 1999. – 544 с.
6. Віче в паралельних повідомленнях літописів // Український історичний журнал. – 1998. – №4. – С. 70-81.

**ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО
ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО МІЖДЕРЖАВНОГО УСИНОВЛЕННЯ
ДІТЕЙ**

Деркаченко Юлія Вікторівна

аспірант Інституту законодавства Верховної Ради України

Проблема міждержавного усиновлення дітей в сучасному світі є однією із найгостріших міжнародно-правових проблем, яка дедалі більш набуває глобального характеру. Актуальною вона є і для України, тому й посідає в ній одне з пріоритетних місць серед питань, що стають предметом міждержавного співробітництва. Тому, що поодинокі факти сексуального насильства українських дітей в іноземних сім'ях знайшли широкого розголосу в Україні та закордоном, та не можуть залишити громадськість байдужою до долі дітей. Варто зауважити, що проблема безконтрольності перебування дітей в іноземних сім'ях визиває чисельні занепокоєння. Крім того, особливо чимало колізійних ситуацій, з одного боку, і прогалин, з іншого, виникає в питаннях процесуального характеру, зокрема, таких, що пов'язані з встановленням підстав та визначенням правових наслідків міждержавного усиновлення дітей.

Важливе місце в регулюванні співробітництва держав у вирішенні проблеми міждержавного усиновлення дітей посідають програмні міжнародно-правові акти та рекомендації та настанови міжнародних правозахисних організацій щодо розробки дієвого механізму контролю за умовами перебування усиновлених іноземцями українських дітей.

Ситуація, що існує у сфері міждержавного усиновлення дітей вимагає чіткого і розумного правового регулювання і контролю. Це стосується й українського законодавства, де необхідно привести закони у відповідність з існуючими міжнародними договорами, а саме національним інтересам України відповідає приєднання до Гаазької Конвенції про захист та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення" від 29 травня 1993 року та її ратифікацію з попереднім узгодженням деяких статей національного законодавства України, зміст яких суперечить Гаазькій Конвенції (питання юридичних умов посередницької та комерційної діяльності).

З метою вдосконалення національного законодавства пропонується:

а) ввести мораторій на міждержавне усиновлення, громадянами тих держав, з якими не укладені двосторонні міждержавні договори про співробітництво з питань усиновлення. Мораторій не може розповсюджуватися на випадки усиновлення іноземцями, що є родичами

дитини; іноземцем, що перебуває в офіційно зареєстрованому шлюбі з батьком чи матір'ю дитини;

б) ввести ліцензування діяльності у сфері усиновлення дітей як національних, так і міжнародних організацій на території України;

в) укладення цивільно-правових угод із фізичними особами для здійснення послуг щодо організації, прийому та розміщення кандидатів в усиновителі для проживання, усному (письмовому) перекладі, а також іншої допомоги в оформленні усиновлення;

г) ведення Державним департаментом з усиновлення та захисту прав дитини реєстру іноземних органів та організацій з міждержавного усиновлення дітей;

д) створення спеціальної Моніторингової служби, яка б здійснювала діяльність з попередження правопорушень і злочинів, пов'язаних з торгівлею дітьми, пов'язані з їх незаконною передачею із пологових будинків та із дитячих закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, правопорушеннями, пов'язаними із усиновленням тощо;

є) передача Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини під нагляд Міністерства юстиції України;

ж) укладання двосторонніх міждержавних договорів про співробітництво з питань усиновлення, з країнами, громадяни яких всиновлюють дітей з України.

ІМПІЧМЕНТ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ У ЗАКОНОДАВСТВІ КРАЇН СНД

Діус Надія Іванівна

аспірант кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету Ужгородського національного університету

Здобувши незалежність, країни, що входять до складу Співдружності Незалежних Держав, взяли курс на створення громадянського суспільства і побудову правової держави. Першим кроком на цьому шляху стало прийняття кожною країною СНД Конституції, якою вводився пост Президента з визначенням його повноважень та відповідальності, в тому числі усунення глави держави з посади шляхом імпічменту.

Конституція України також закріпила норми, що передбачають процедуру імпічменту. Водночас наявність даного інституту за недостатності його висвітлення в науковій літературі, а також за відсутності його апробації робить необхідним дослідження даного

інституту на основі порівняння конституційних норм інших держав Співдружності.

Сам термін імпічмент в юридичній літературі трактується як спеціальна процедура обвинувачення за рішенням парламенту вищих посадових осіб держави у випадках порушення ними законів даної країни, як особливий порядок судочинства у справах про злочини, скоєні вищими службовими особами [1]. Російський енциклопедичний словник дає таке визначення: «Імпічмент (з англійського – недовіра, обвинувачення) – особливий порядок притягнення до відповідальності або усунення з посади глави держави та інших посадових осіб виконавчої і судової влади [2].

Першою ознакою імпічменту є закріплення в Конституціях країн Співдружності підстав та видів правопорушень, за вчинення яких президент може бути притягнений до відповідальності в порядку імпічменту. Іноді такі правопорушення обмежуються тільки державною зрадою (Конституція Республіки Казахстан). Нерідко поряд з державною зрадою зазначається також «інший тяжкий злочин» (Конституції Республіки Білорусь, Російської Федерації, Вірменії, Киргизстану). Чи не найширшим є коло підстав для імпічменту президента Грузії та Таджикистану. У Грузії Президент може бути усунений з посади у випадку державної зради, вчинення інших злочинів чи порушення Конституції [3]. За Конституцією Таджикистану у випадку порушення присяги чи вчинення Президентом злочину парламент, з урахуванням висновку Конституційного Суду і спеціальної комісії Маджлісу Олі, більшістю не менш як двома третинами народних депутатів звільняє Президента з посади [4].

Незважаючи на те, що поняття “державна зрада” у кожній країні СНД має чітко визначений, конкретний зміст, що передбачає кримінальне покарання винної в її здійсненні особи, по відношенню до президентів нерідко діє трохи інша, більш розпливчата інтерпретація, що припускає скоріше політико-правову, ніж суто кримінально-правову відповідальність президента за державну зраду.

Однак, поняття державної зради чітко не визначено ні кримінальними кодексами, ні практикою, оскільки до сьогоденного дня подібних прецедентів у країнах СНД не було. Тільки в Законі Республіки Казахстан «Про Президента Республіки Казахстан» від 26 грудня 1995 року є формулювання державної зради президентом, а саме умисного діяння, вчиненого з метою підризу або послаблення зовнішньої безпеки і суверенітету Республіки Казахстан, що виражається у переході на бік ворога під час війни або озброєного конфлікту, надання іноземній країні допомоги у здійсненні ворожої діяльності проти Республіки [5].

За Конституцією Туркменістану у випадку порушення Президентом Конституції і законів Халк маслахати може висловити недовіру Президенту і винести питання про його звільнення з посади на народне голосування. Питання про недовіру Президенту може бути розглянуте за вимогою не менш як однієї третини загальної кількості членів Халк маслахати. Рішення про недовіру Президенту Туркменістану приймається не менш як двома третинами голосів загальної кількості депутатів [6]. Однак, автор може зазначити, що вищенаведене положення Конституції не є підставою для імпічменту у тому вигляді, як це передбачено конституціями інших держав СНД. Тому, положення, що містяться в Конституції Таджикистану, можна вважати такими, що передбачають процедуру звільнення глави держави з посади.

Другою специфічною рисою імпічменту є сама процедура. Весь процес застосування до президента процедури імпічменту проходить у парламенті.

У країнах СНД, що мають двопалатний парламент (Російська Федерація, Республіка Білорусь, Республіка Киргизстан, Республіка Казахстан) право порушення питання про імпічмент надано нижній палаті парламенту.

У країнах з однопалатним парламентом (Україна, Вірменія, Грузія, Азербайджан, Таджикистан) питання про усунення глави держави перебуває в компетенції всього парламенту.

Конституціями ряду держав СНД визначено терміни проведення процедури імпічменту. Так за Конституцією Азербайджану, Постанова про звільнення Президента з посади повинна бути прийнята протягом двох місяців з дня звернення Конституційного Суду до Міллі Меджлісу. Якщо в цей термін зазначена постанова не буде прийнята парламентом, звинувачення, висунуте проти Президента, вважається відхиленим. Конституція Республіки Білорусь передбачає, що неприйняття Радою Республіки і Палатою представників рішення про усунення Президента з посади протягом місяця з дня висунення звинувачення означає відхилення звинувачення.

За Конституцією Грузії та органічного закону, у випадку неприйняття рішення про усунення Президента з посади Парламентом у тридцятиденний термін питання вважається знятим з порядку денного й протягом наступного року не допускається пред'явлення звинувачення за тих самих підстав.

Встановлення таких обмежених термінів проведення процедури імпічменту у країнах СНД ускладнює його застосування.

Третьою специфічною рисою імпічменту є наслідки процедури.

Відповідно до Конституції Республіки Білорусь у випадку усунення Президента у зв'язку із вчиненням ним злочину справа звинувачення

розглядається Верховним Судом [7]. Конституція Республіки Таджикистан закріпила положення про те, що після усунення Президента з посади розгляд у його справі продовжується, йому пред'являється звинувачення і справа передається до суду [4]. Таке передання справи до суду на думку автора, є логічним, оскільки після усунення з посади колишній Президент залишається громадянином своєї держави і відповідно йому, як приватній особі пред'являється звинувачення у вчиненні серйозних злочинів у звичайному судовому порядку. Конституції інших країн СНД не містять подібних положень.

Варто звернути увагу і на наступний момент. У Конституції Республіки Киргизстан встановлено, що негативний висновок Конституційного суду щодо висунутого Законодавчими зборами звинувачення спричиняє розпуск Законодавчих зборів. Конституція Республіки Казахстан містить положення, відповідно до якого відхилення звинувачення проти Президента Республіки у вчиненні державної зради спричиняє дострокове припинення повноважень депутатів Мажиліса, що ініціювали розгляд даного питання. Конституції інших країн співдружності подібного не містять. Видається, що дані положення обмежують процедуру усунення глави держави з посади.

Проаналізувавши положення, що регулюють процедуру імпічменту, закріплені в конституціях країн СНД, автор може відзначити, що у тих країнах, де конституції наділяють глав держав широким колом повноважень, процедура усунення глави держави з посади є досить складною і роблять проблематичною реалізацію даної процедури як демократичного інституту. Крім того, відсутність законодавчих актів, які б регулювали механізм, підстави та саму процедуру усунення з посади глав держав, не дають можливість сповна реалізувати закріплені в конституціях держав СНД положення про імпічмент президента.

У зв'язку з цим в Україні, за прикладом Республіки Казахстан, для реалізації процедури імпічменту Президента доцільно прийняти Закон «Про Президента України», в якому визначити коло підстав для усунення з поста глави держави, чіткий механізм припинення повноважень глави держави в порядку імпічменту, з визначенням обмеженого терміну його проведення.

Література:

1. Політичний словник. – К.: Наукова думка, 1987
2. Баглай М.В., Туманов В.А. Малая енциклопедия конституционного права. – М., 1998. – 519 с.
3. Конституция Грузии.–
http://www.parliament.ge/LEGAL_ACTS/CONSTITUTION/cons.html.

4. Конституции государств-участников СНГ/Ред. колл. Л.А. Окуньков, В.В Оксамытный, М.Я. Булошников. – М.: НОРМА, 2001. – 736 с.

5. Конституционный Закон «О Президенте Республики Казахстан». – www.constcouncil.kz/rus/norpb/ocnprg/czop/ - 24к

6. Новые конституции стран СНГ и Балтии. Под ред. Михалевой Н.А. – М.: Манускрипт, Юрайт, 1998. – 498 с.

7. Конституция Республики Беларусь / http://elib.org.ua/belorussianlaw/ua_readme.php

ПРОБЛЕМИ УТВЕРДЖЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ

Калашник Олена Миколаївна

студентка Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

Невдовзі нас чекають чергові вибори Президента України, нові гасла, велика кількість обіцянок. Це не обійде стороною і проблеми функціонування української мови як державної. Зазвичай, заклики з вимогами надання російській мові статусу другої державної або офіційної мови посилюється в східних та південних регіонах під час підготовки до виборів Президента України, Верховної ради України, депутатів місцевих рад. Однак, в більшості випадків, після приходу до влади, політичні сили раптово забувають про свої колишні лозунги. Це в відомій мірі свідчить про те, що мовні питання використовуються як засіб маніпулювання виборцями, тоді як дійсні реальні проблеми залишаються поза увагою.

З огляду на складну історію становлення української державності та розвитку української мови, а також на те, що українську мову вважає рідною переважна більшість населення України (67,5% населення України за даними перепису 2001 року, а російську – 29,6% і інші мови – 2,9%) Конституція визнає державною саме українську мову. Зазначене положення міститься в розділі I Конституції, який закріплює основи конституційного ладу в Україні. Не дивлячись на це, висувуються пропозиції щодо надання російській мові статусу другої державної, на місцевому рівні приймаються незаконні рішення щодо надання їй офіційного статусу. Натомість в умовах неадекватної поширеності російської мови українська потребує активного захисту, в тому числі й через визнання її статусу як єдиної державної. Ця проблема конкретизується в низці питань, які необхідно вирішити.

Розв'язання мовної проблеми безпосередньо залежить від досконалості правового регулювання в цій сфері. Вітчизняне

законодавство в цьому відношенні містить багато недоліків. Зокрема, норми Конституції – основоположні в питанні визначення статусу мов – мають загальний характер: ст. 10 не встановлює механізмів реалізації закріплених у ній положень.

Якщо брати до уваги Закон УРСР «Про мови в Українській РСР», то перш за все слід сказати, що він був прийнятий майже десятиліття тому: після нього відбулися події, які роблять його застарілим. Так, у ст. 4 зазначено, що «мовами міжнаціонального спілкування в Українській РСР є українська, російська та інші мови. УРСР забезпечує вільне користування російською мовою як мовою міжнаціонального спілкування народів СРСР». На сьогодні цей закон забезпечує потужні зовнішні і внутрішні механізми захисту не стільки української, скільки російської мови: наприклад, діловодство в деяких державних органах ведеться українською і російською мовами (картотеки в органах внутрішніх справ ведуться виключно російською мовою, а нова комп'ютеризована система обліку злочинців впроваджується українською мовою, що спричиняє проблеми з перекладом прізвищ, імен судимих, а в подальшому і взагалі виключає можливість знайти судимого в базі), офіційні документи, що посвідчують статус громадянина, трудові книжки виконуються двома мовами. І, відповідно, якщо в 1989 році такий підхід розглядався як компроміс і відповідав тому, що Україна виступала часткою союзної держави, то сьогодні ж це вже обмеження державної мови.

Це питання неодноразово пропонувалося вирішити шляхом розроблення законопроекту «Про українську мову як державну мову в Україні», що вносився представниками різних політичних сил. Зміст таких законопроектів залежав від політичної орієнтації партії. Приміром, пропонувалося ввести і гарантувати застосування української мови як обов'язкової не лише в діяльності державного механізму, а й у інших галузях суспільних відносин: у сфері виробництва та системи послуг (рекламні послуги, інструкції для роботи з приладами та станками на виробництві та інше).

Важливим кроком у вирішенні проблем мовної політики був Універсал національної єдності, де наголошувалося, що одним із шляхів об'єднання є «всебічний розвиток і функціонування української мови як державної та мови офіційного спілкування у всіх сферах суспільного життя на всій території України – як основи самоідентифікації народу і держави, гарантування кожному громадянину вільного використання у всіх життєвих потребах російської чи іншої мови відповідно до Конституції та Європейської хартії регіональних мов або мов меншин». Однак, Універсал має політичний, а не юридичний характер, а тому вплив його положень на мовні відносини вкрай обмежений.

Особливу роль у регулюванні мовних відносин відіграють рішення

Конституційного Суду України. Наприклад, Рішення у справі про офіційне тлумачення положень ст. 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови) певною мірою розв'язало мовне питання, пов'язане з використанням української мови в офіційних відносинах. У рішенні вказувалось, що публічними сферами, в яких застосовується державна мова, охоплюються, насамперед, сфери здійснення повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування (мова роботи, актів, діловодства і документації, мова взаємовідносин цих органів тощо). Володіння українською мовою є однією з обов'язкових умов для зайняття відповідних посад (статті 103, 127, 148 Конституції України).

В другому Рішенні у справі про офіційне тлумачення положень ч. 2 ст. 14 Закону України "Про кінематографію" (справа про розповсюдження іноземних фільмів) вирішується питання про озвучення іноземних фільмів в Україні. Зокрема, в ньому зазначається, що ч. 2 ст. 14 Закону України "Про кінематографію" "іноземні фільми перед розповсюдженням в Україні в обов'язковому порядку повинні бути дубльовані або озвучені чи субтитровані державною мовою..." необхідно розуміти так, що іноземні фільми не підлягають розповсюдженню та демонструванню в Україні, якщо вони не дубльовані або не озвучені чи не субтитровані державною мовою, а центральний орган виконавчої влади у галузі кінематографії не має права надавати суб'єктам кінематографії право на розповсюдження і демонстрування таких фільмів та видавати відповідне державне посвідчення. Таке положення викликало масу негативних відгуків від російськомовного населення. Однак, всі подібні заходи є важливими для утвердження української мови як державної та відповідають законодавству про мови.

Хоча порівняльний аналіз іноземного законодавства (Росії, Франції, Польщі) дає підстави стверджувати, що Україна в питанні забезпечення мовних прав своїх громадян належить до найдемократичніших держав світу, для подальшого врегулювання наявних проблем доцільно запровадити низку заходів. Їх метою є забезпечення реалізації конституційних норм, які б дозволили захистити та утвердити українську мову як державну. Ці заходи, зокрема, включають:

1. Прийняття Закону України «Про державну мову в Україні». Лише тоді державна мовна політика спроможна буде улагодити національні проблеми в Україні, вплинути на активний перехід різних груп населення на використання української мови. Подібні закони існують у таких багатомовних державах, як Російська Федерація, США.

2. Створення Державного комітету мовної політики, відповідального за захист та поширення української мови, розробку стратегії та тактики мовного планування, вироблення і здійснення мовної політики. У багатьох країнах є аналогічні органи, зокрема у Франції (Комітет у справах французької мови), Великій Британії (Британська Рада), Німеччині, Індії та в інших країнах.

3. Запровадження відповідальності у сфері порушення законодавства про мови (в багатьох демократичних країнах, приміром у Франції, застосовується адміністративна відповідальність у вигляді штрафу).

4. Уведення обов'язкового іспиту з української мови для державних службовців та кандидатів на виборні посади, покладення обов'язку на всіх державних службовців використовувати українську мову на роботі та під час публічних виступів, як це зазначено в Рішенні Конституційного суду України. Українська мова має стати авторитетом для влади та держави взагалі.

5. Удосконалення регламентації вживання української мови у ЗМІ.

Послідовне та системне впровадження цих заходів створить умови для суттєвого покращення мовної ситуації в Україні. Це нагальна проблема, оскільки мова є визначальним чинником і головною ознакою ідентичності нації, тому саме нам – українцям самим слід не забувати хто ми, адже, всім відомо: немає мови – немає і народу, а державна українська мова – це гарант незалежності України, її демократичного розвитку, навіть успіху ринкових реформ у нашій країні.

ПРОБЛЕМИ ПРОЗОРОСТІ І ВІДКРИТОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Трусь Віталій Йосипович

слухач магістратури ФДПМП Тернопільського національного економічного університету

Адміністративне право регулює відносини у сфері діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Однією з найважливіших засад функціонування Європейського адміністративного простору є відкритість та прозорість органів влади та місцевого самоврядування

Прозора влада повинна належним чином забезпечувати діалог з громадськістю на всіх етапах прийняття рішень та постійний доступ до повної, об'єктивної, точної, зрозумілої інформації про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, її посадових осіб відповідно до чинного законодавства. Від прозорості та відкритості влади, від якості інформування громадськості про діяльність її органів в

демократичній державі також залежить ефективність функціонування держави в цілому.

Проблема забезпечення прозорості в діяльності органів місцевого самоврядування є однією з перешкод, які стоять на шляху розвитку демократичного суспільства. Прозорість влади є необхідною умовою забезпечення передбачених Конституцією України прав громадян на інформацію та участь в управлінні державними справами [1].

На сьогодні існує багато труднощів у сфері доступу громадян до публічної інформації (якою володіють органи державної влади та органи місцевого самоврядування). Органи державної влади та органи місцевого самоврядування фактично безпідставно відмовляють у наданні інформації, відносячи її до інформації з обмеженим доступом; існують великі труднощі в отриманні громадянами нормативно-правових актів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування не повністю виконують вимогу оприлюднювати інформацію про свою діяльність (в тому числі через мережу Інтернет). Не всі внутрішньовідомчі акти публікуються в офіційних виданнях. Можна констатувати, що існуюча державно-правова практика з питань надання інформації громадянам не відповідає стандартам демократичної держави.

Однією з причин існування такої ситуації є недосконалість законодавства України про інформацію, яке не відповідає сучасному рівню розвитку інформаційних відносин та не в змозі адекватно вирішувати проблеми, що виникають.

Досліджуючи проблематику доступу до публічної інформації, а саме проблему правового регулювання, хотілося б висвітлити такі основні аспекти:

а) Право на доступ до інформації є конституційним правом людини, передбачене і гарантоване статтею 34 Конституцією України, яка, в свою чергу, ґрунтується на положеннях Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини (стаття 10) [2], Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (статті 18, 19) [3] тощо.

б) Основна суть права на доступ до інформації полягає у можливості кожного вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб і на свій вибір.

в) Дане право повинне гарантуватися державою, що включає в себе зокрема визначення на законодавчому рівні інформацію, доступ до якої обмежується, і мету обмеження. При цьому перелік відомостей, доступ до яких обмежено, має бути вичерпно визначений і оприлюднений.

г) Дане право повинно забезпечуватися, в першу чергу, наявністю відповідних правових та інших механізмів його забезпечення.

Отже, до основних проблем, які пов'язані з доступом громадян до інформації, і відповідно стоять на перешкоді забезпечення прозорості та відкритості діяльності органів місцевого самоврядування відносяться:

а) наявність та широке неправомірне застосування грифів обмеження доступу до інформації;

б) хаотичний розвиток інформаційного законодавства, який полягає в існуванні великої кількості нормативно-правових актів про інформацію різних рівнів, що суперечать одне одному;

в) невпорядкованість термінології інформаційного законодавства, що нерідко приводить до різного застосування правових норм на практиці;

г) неналежне виконання вимоги органами влади оприлюднювати інформацію про свою діяльність;

д) відсутність реальних механізмів забезпечення відповідальності за порушення інформаційного законодавства.

Ці проблеми значно ускладнюють участь громадян у політичному житті держави.

Таким чином, існує цілком достатньо підстав для суттєвого оновлення законодавства України про інформацію.

Вирішивши проблему неефективного законодавства, передбачивши механізми його реалізації, можна буде забезпечити реальне здійснення передбаченого Конституцією України права людини на доступ до інформації, що є необхідною умовою забезпечення прозорості та відкритості діяльності органів місцевого самоврядування, оскільки для України настав час, коли цим питанням буде надано комплексного та дієвого характеру.

Література:

1. Конституція України.
2. Європейська конвенція про захист прав та основних свобод людини.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права.

СУЧАСНА ПРАКТИКА ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА ІНСТИТУТУ РОЗБРОЄННЯ І БЕЗПЕКИ ООН ЯК ЧИННИКА СТРИМУВАННЯ ГОНКИ ОЗБРОЄНЬ

Шевченко Анастасія Ростиславівна

*провідний спеціаліст Відділу міжнародних зв'язків Президії Академії наук
України*

Сучасний розвиток міжнародних відносин постійно забезпечується активною присутністю міжнародних неурядових організацій (МНО) у процесі створення норм і розв'язання проблем міжнародного права в області протиправного ставлення до людини, захисту прав жінок та дітей, гуманітарного права, питань роззброєння тощо. Наразі, їх діяльність стає все вагомішою і поза всяким сумнівом актуалізує науковий пошук і ґрунтовні фахові дослідження правників-міжнародників [1]. Використання можливостей і принципова діяльність МНО за для врегулювання нагальних гуманітарних проблем формується на професійному багаторічному досвіді, що підтверджує ефективність норм права, із урахуванням у них інтересів народних мас в цілому, і кожного індивідуума, зокрема [2].

Зміцнення міжнародного миру та безпеки, забезпечення ефективності механізмів контролю над озброєннями та роззброєнням є найактуальнішими питаннями міжнародного співтовариства у новому тисячолітті. Саме ця проблематика превалює сьогодні у обговоренні практично всіх учасників дискусії останніх сесій Генеральної Асамблеї ООН [3].

Проведенням незалежних досліджень з питань безпеки роззброєння і розвитку на національному, регіональному рівнях займається Інститут роззброєння і безпеки ООН (ЮНІДІР), як міждержавна інституція, яка була заснована Організацією об'єднаних націй [4]. Останні фундаментальні дослідження ЮНІДІР з болючих питань подолання наслідків збройних конфліктів висвітлюють проблему утилізації вибухових речовин і нерозірваних снарядів після військових дій у Камбоджі і Лівані [5]. Нерозірвані снаряди спричиняють шкоду не тільки воюючим сторонам, але й цивільному населенню у мирний час. Залишки снарядів, які несуть загрозу громадянам з постраждалих країн мають реальні негативні наслідки, що відбиваються на людях. Мова йде про фізичне, психологічне каліцтво цивільного населення, пов'язане з втратою кінцівок, майна, житла. Ця категорія постраждалих не сприймається суспільством через низькій економічний рівень постраждалих країн, а також відсутність належної спеціалізованої реабілітації [6]. Наразі, біля 36 країн щорічно виробляють більш ніж двохсот видів боєприпасів, до

яких належать бомби, ракети, керуючі снаряди, вибухові пристрої з металу і пластику тощо [7]. Дані Human Rights Watch налічують приблизно 75 країн, які мають у своєму арсеналі безліч вищезгаданих снарядів вбивства [8].

Дослідження ЮНІДПР, зазвичай, носять консультативний і рекомендаційний характер, але це не виключає професійного, кваліфікованого, науково-обґрунтованого підходу, який базується на доведеному економічному розрахунку, як самих подій, так і наслідків, які потребують розв'язання [9]. Роботи вчених ЮНІДПР стають основою низки правотворчих документів, які застосовуються у міжнародному праві для подолання тяжких гуманітарних наслідків, якими, наприклад, є касетні боєприпаси [10]. Результатом роботи міжнародних неурядових інституцій стало прийняття базової Конвенції щодо касетних боєприпасів. Це стало доведеним фактом, який визнав, що страждання цивільного населення викликане ураженням від касетних вибухових речовин є набагато вагомішим за потенційні військові перемоги з використанням такого виду зброї [11].

Література:

1. Шевченко А.Р. Міжнародне гуманітарне право, як дієвий інструмент вирішення нагальних міжнародних проблем в контексті його застосування на прикладі діяльності окремих міжнародних неурядових організацій. Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (www.lex-line.com.ua). Юридична лінія, Частина II, 30 вересня, 2008р. С.9-10.

2. Малкина И.Б. Международные неправительственные организации в современном международном праве: [Электронный ресурс]: Дис. ... канд. юр. наук. 12.00.10. – М.: РГБ, 2003, 194с.

3. <http://www.un.org/ga/63/agenda/> - офіційний сайт Генеральної Асамблеї ООН.

4. Review of the implementation of the recommendation and decisions adopted by General Assembly at its tenth special session. Advisory Board on Disarmament Research Matters United Nations Institute for Disarmament Research Note Secretary-General. Forty-sixth session Item 62 (d) and (e) of the provisional agenda. A/46/334. 17 September, 1991. P.4.

5. The Humanitarian Impact of Cluster Munitions. United Nations Institute for Disarmament Research, Geneva, Switzerland, 2008. P.67.

6. Сагайдак О.П., Шевченко А.Р. Використання можливостей міжнародних організацій в реабілітації громадян з постраждалих країн. Вестник физиотерапии и курортологии Том 14, № 2-2008г., С.156.

7. <http://www.icrc.org/review/> - Cluster Munitions. What are they and what is the problem? ICRC. Factsheet. February, 2008.

8. Human Rights Watch. Cluster Munitions in the Americas and Caribbean, November 5, 2008. New-York.

9. <http://www.unidir.org/html/en/home.html> - офіційний сайт ЮНІДІР.

10. <http://www.icrc.org/web/eng/siteeng0.nsf/htmlall/cluster-munitions-interview-290508?opendocument> – Questions and answers on the Cluster Munitions Convention.

11. Diplomatic Conference for the Adoption of a Convention of Cluster Munitions. CCM/77, 30 May, Dublin, 18p.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ОРГАНУ В УКРАЇНІ

Шинкарьук Наталія Андріївна

кандидат філософських наук, доцент кафедри державно – правових дисциплін Донецького університету економіки та права

У сучасних правових умовах актуальною є проблема вдосконалення законодавства. Особливо важливим цей процес є у сфері конституційного права. Для вдосконалення процесу роботи в цьому напрямку, потрібно піддавати недоліки національного права гострій критиці.

Так, важливим є питання визначення кількості народних депутатів у Верховній Раді України.

Ця тема підіймається в Україні ще з 90 – х років.

Першим ініціатором у цій сфері був Леонід Кучма, а також голова його адміністрації Володимир Литвин. Саме за їх ініціативою був проведений референдум 2000 року, де близько 80% населення України проголосувало за скорочення Верховної Ради України, проте результати цього референдуму так і не набрали сили. Депутатський корпус не підтримував зміни, мотивуючи це тим, що депутати не бачать проблеми у кількості складу Верховної Ради та офіційного пояснення не мають. [2; 1].

Відповідно до статті 76 Конституції України, - «Конституційний склад Верховної Ради України – 450 депутатів». [1; 16]. За офіційними даними, Верховна Рада України прийняла положення, відповідно до якого, у 2009 році на матеріальні витрати депутатів виділено у середньому 680 млн. грн. з бюджету України. Так, на одного депутата доводиться 1,5 млн. грн, не враховуючи зарплати тощо. У зв'язку з такими проблемами, як: політичні, економічні, соціальні, демографічні коливання, народів України важко утримувати депутатів Верховної Ради. Таким чином, слід підняти питання про скорочення представників законодавчої влади.

Під час реформи правової системи України корисним було б використати досвід інших країн. Так, США є країною, де ефективність роботи законодавчої влади дуже висока, було б корисним використовувати досвід цієї країни і в нас.

Таким чином, порівняємо, 2 держави, Україну та США. Законодавчий орган України – 450 депутатів, у США – 535 депутатів. Проте кількість населення в Україні складає приблизно 46 млн. осіб, коли в США цей показник дорівнює приблизно 102 тис. осіб, а в США приблизно 523 тис. Якщо рахувати приблизну кількість депутатів, за прикладом США, то в Україні їх кількість повинна складати 100 чоловік. Тоді на 1 депутата зі 100, доводиться близько 460 тис. населення України.

Якщо брати досвід найближчих країн – сусідів, то актуальним є запозичення досвіду Росії. У країні проживає 142 мільйони чоловік. У верхній палаті парламенту – 166 сенаторів. У нижній – 450. таким чином, на одного депутата доводиться близько 230 тисяч чоловік. Якщо брати на озброєння досвід цієї країни, то Україні треба скоротити кількість народних обранців мінімум в 2 рази. [3; 2]

Тому, враховуючи викладені положення, було б позитивним скоротити кількість депутатів у Верховній Раді. Це приведе до зменшення витратної частини бюджету.

Для реалізації цих положень, статтю 76 Конституції України слід викласти в наступній редакції:

«Конституційний склад Верховної Ради України – сто народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого вибіркового права шляхом таємного голосування».

Література:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року зі змінами та доповненнями згідно Закону України «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-VI, Харків: Весна, 2007. – 48 ст.
2. <http://www.proua.com/analitic/2008/11/04/173853.html>
3. <http://www.proua.com/analitic/2008/11/04/173853.html>

**ПРОБЛЕМАТИКА ТА УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ
РОЗРАХУНКУ З ДЕРЖАВНИМ БЮДЖЕТОМ ПО МИТНИМ
ПЛАТЕЖАМ, ЩО КОНТРОЛЮЮТЬСЯ МИТНИМИ ОРГАНАМИ**

Антонюк Наталія Георгіївна

слухач магістратури ФДПМП Тернопільського національного економічного університету, начальник відділу контролю за надходженням митних платежів та розрахунками з бюджетом центрального апарату Державної митної служби України

З проголошенням державної незалежності Україна самостійно регулює зовнішньоекономічну політику. Державній митній службі України належить особливо важлива роль в системі органів державного управління зовнішньоекономічною діяльністю. Перед митною службою України поставлені завдання по вирішенню таких актуальних для нашої країни проблем, як наповнення доходної частини бюджету, відродження національного виробництва, зміцнення економічного потенціалу України [1].

Митна справа є однією з найсуттєвіших складових частин економіки країни, яка дає значні грошові надходження до бюджету, дозволяє надійно зберегти народні надбання в галузі культури, ефективніше вести боротьбу зі злочинністю, стимулює розвиток вітчизняної промисловості та сільського господарства, міжнародних зв'язків та міжнародної торгівлі.

Митні органи в процесі справляння митної справи взаємодіють з іншими державними органами, з органами виконавчої влади, підприємствами та громадянами.

Облікова політика Державної митної служби спрямована на забезпечення повноти справляння податків і зборів при здійсненні суб'єктами господарської діяльності експортно-імпорتنих операцій та їх своєчасне перерахування до Державного бюджету.

Фінансова стратегія митної служби базується на нестандартних, прогресивних методах, спрямованих на наповнення державного бюджету, прискорення обігу грошових коштів, на економію державних ресурсів.

У своєму розвитку Державна митна служба України поступово впроваджувала систему переходу на ефективне управління фінансами.

Запровадження ж механізму роботи митних органів з суб'єктами ЗЕД на передплатній основі, є загальноприйнятним в світовій практиці і, по своїй суті, передбачає таку систему безготівкових розрахунків, яка б гарантувала обопільну зацікавленість: держави - в частині гарантованості надходжень належних до бюджету платежів в установлені терміни та

суб'єктів ЗЕД - в частині забезпечення митного оформлення вантажів без будь-якої затримки

Державна митна служба перша в Україні зуміла запровадити чітку систему забезпечення надходжень належних до сплати в бюджет платежів, що становить 100 відсотків від нарахованих (крім платежів, по яким законодавчо встановлені пільги).

Місією Міжнародного валютного фонду було схвалено досвід митниці у взаємостосунках з комерційним банком. Було відзначено, що митниця користується уповноваженим комерційним банком для збору доходів у щоденному режимі з митних пунктів, деякі з них розташовані у віддалених районах України та перерахування здійснюється в той же самий день [2].

Починаючи з 2005 року було змінено механізм перерахування митних платежів до державного бюджету, що справляються при митному оформленні товарів. Здійснено переведення обслуговування безготівкових розрахунків та операцій за митними платежами через систему органів Державного казначейства України.

Разом з тим, казначейська система обслуговування митних платежів, як і все докорінно нове, поряд з більш вагомими здобутками і активним досягненням поставлених цілей, звичайно несе і багато проблемних навантажень, які вимагають її вдосконалення.

Так, запроваджений механізм комплексного забезпечення обслуговування митних та інших платежів через органи казначейства не дозволяє повністю відмовитись від взаємодії митних органів з банківськими установами, оскільки існує потреба в обслуговуванні готівкових розрахунків при здійсненні митних операцій. Крім того, виникає потреба запровадження в митній службі України більш прогресивних технологій здійснення розрахунків, за митними та іншими платежами, що справляються митними органами, з державним бюджетом України.

Кабінетом Міністрів України і Національним банком України у 2006 році було схвалено Концепцію поширення безготівкових розрахунків з використанням спеціальних платіжних засобів в Україні. Цією Концепцією передбачаються заходи щодо використання платіжних карток як засобу платежу фізичних осіб при сплаті податків і митних зборів під час переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України [3].

З метою запровадження більш прогресивних технологій здійснення розрахунків з державним бюджетом, в митній службі України прийнято рішення щодо проведення експерименту на базі однієї з митниць київського регіону з використанням платіжних карток і технологій Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП).

Впровадження зазначеного механізму сплати митних платежів за допомогою платіжних карток дасть можливість замінити готівкову форму приймання цих платежів та забезпечити здійснення прозорого контролю за їх надходженням до Державного бюджету України.

Головним пріоритетним напрямком діяльності митних органів завжди була і залишається фіскальна функція – стягнення і спрямування у повному обсязі до скарбниці нашої незалежної держави митних платежів.

Література:

1. Митний кодекс України
2. Висновки місії Світового банку з дослідження фіскальної системи України
3. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України від 26.05.06 №753 „Про схвалення Концепції поширення безготівкових розрахунків з використанням спеціальних платіжних засобів”

ПРОТИДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ УХИЛЕННЮ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ

Каліщук Уляна Олегівна

студентка факультету обліку та аудиту Тернопільського національного економічного університету

В Україні ухилення від сплати податків має масовий характер. Це призводить до недостатнього фінансування суспільного сектора господарства, порушення конкуренції, відпливу капіталів закордон та інших негативних наслідків в економіці та соціальній сфері. Для ефективної боротьби з даним явищем важливо з'ясувати якими міркуваннями керується платник податку, обираючи ту чи іншу схему, спосіб, шлях приховання своїх доходів [1, 9].

На даний час, в умовах фінансової кризи, істотно знизилась економічна активність підприємств, що створює загрози для мобілізації бюджетних надходжень. Першочерговим із завдань мінімізації впливу кризи на дохідну частину бюджету України є зменшення ризиків ухилення від оподаткування [5, 26].

Науковці М. Аллінгам та А. Сандмо розробили класичну модель вибору, здійснюваного економічним суб'єктом, котрий приймає рішення щодо ухилення чи сплати податку під впливом таких факторів, як ставка податку, ймовірність виявлення факту ухилення і розмір штрафних санкцій. Також багато зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як Д. Пітрила, Л.Є. Соколовський та інші, намагалися розширити цю модель,

враховуючи особливості дії різних видів податків, характер штрафних санкцій, функції корисності [1, 9], проте, висновки на основі виконаних досліджень різних вчених є суперечливими, отже, їхня практична цінність невелика. Це є слушно тому, що запропоновані моделі не враховують такі фактори, як корупція, участь окремих представників влади в організації уникнення сплати податків, поширення посередницьких структур, що спеціалізуються на сприянні цьому уникненню, тощо.

Рівень оподаткування напряму впливає на ухилення від сплати податків. У фіскальній практиці існує законна та незаконна форми ухилення від сплати податків. Основна відмінність між ними в тому, що законні форми не тягнуть за собою відповідальності, а незаконні передбачають накладання відповідних штрафів та санкцій[3, 204-205]. Недосконалість чинного законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності мотивує платників податків приховувати суми валютної виручки та неповернення її в Україну. Для цього використовуються як досить примітивні способи (відкриття банківських рахунків за кордоном, переведення безготівкових коштів у готівку), так і досить складні схеми ухилення від сплати податків із використанням фіктивних фірм чи суб'єктів підприємництва, які здійснюють свою діяльність у безподаткових юрисдикціях [6, 60-61].

Для ухилення від податків більшість бізнесменів використовують офшорні центри. Велика кількість юристів вважає, що будь-які операції, проведені через офшорні центри, незаконні. А їхні супротивники дотримуються протилежної думки. І стверджують, що цілком доречно використовувати податкове законодавство для зниження податкового тягара, звертаючись до послуг офшорних центрів, але тільки не піддаючи себе ризику адміністративної чи судової відповідальності за можливі порушення закону [4, 163].

Як відомо, головною причиною переміщення капіталу до таких зон є нерозголошення інформації, гарантоване владою цих країн, тоді як реалізація стандартних принципів прозорості у сфері державних фінансів передбачає взаємний обмін інформацією між країнами щодо платників податків[5, 26].

Тому з метою запобігання процесам ухилення від сплати податків Україна має якнайшвидше укласти міжнародні угоди про обмін податковою інформацією із країнами, які сьогодні ще належать до офшорних зон.

На сьогодні список офшорних зон за переліком КМУ охоплює 37 країн, із якими Україна не співпрацює в питаннях обміну інформацією у сфері оподаткування. Крім того, ще з кількома країнами (Іспанія, Кіпр, Малазія і Японія) у нас укладено угоди про уникнення подвійного оподаткування, але ними не передбачено обміну податковою

інформацією[3, 207]. За оцінкою Організації Економічного Співробітництва та Розвитку станом на 21 жовтня 2008 року в офшорні зони виведено від 5 до 7 трлн. дол. США, причому майже половина цих коштів надійшли із країн з перехідною економікою і країн, що розвиваються. Ухилення національного капіталу від оподаткування в офшорних зонах призводить до зменшення бази оподаткування прибутку у країнах, що розвиваються приблизно на 385 млрд. дол. щороку [6, 63].

На відміну від України країни ОЕСР співпрацюють з більшістю країн, які входять до українського переліку офшорних зон, із питань обміну інформацією щодо платників податків. У вересні й жовтні 2008 року країнами ОЕСР укладено 16 двосторонніх угод ще із трьома країнами, що входять до цього переліку. На сьогодні лише у двох офшорних зонах – Панамі й Сінгапурі – зберігається заборона на передачу інформації до країн ОЕСР стосовно банківських операцій.

Мексика й Іспанія накладають певні обмеження на трансакції у країни, що належать до групи податкових гаваней. У Австралії резиденти таких країн не мають права доступу до будь-яких суспільних благ.

Французький міністр з питань бюджету запропонував створити офіційний перелік офшорних зон, який повинен бути підготовлений до середини 2009 року. Країни ОЕСР мають намір затвердити перелік тих із них, що підлягають ліквідації. Серед таких країн вже названі Монако, Ліхтенштейн і Андорра. Ліквідація офшорних зон, на переконання керівників багатьох європейських країн, є одним з перших кроків до створення нової міжнародної фінансової системи [5, 27-28].

Інша риса ухилення від сплати податків – часте використання послуг професійних радників. Це спостерігається особливо тоді, коли мова заходить про великі грошові суми чи інші майнові цінності, які можна сховати від оподаткування. У зв'язку з цим у ряді країн не вщухає боротьба між особами, які тікають від податків, і відомствами, які відповідають за їхнє стягування. Так, наприклад, як метод ухилення від податку, який обтяжує дохід, може бути використаний лізинг устаткування замість взяття його напрокат[4, 164-165]. Отже, законодавство, яке обмежує можливості запобігання податків, повинно бути дуже зваженим, щоб, з одного боку, припинити такі зловживання, а з іншого – не наносити збитку платникам податків, які сумлінно виконують свої зобов'язання.

Також багато способів ухилення ґрунтується на взаємодії платників податків з так званими конвертаційними центрами (КЦ), до складу яких звичайно входять фіктивні (такі, що займаються переведенням коштів з рахунків у готівку) фірми та інші підрозділи. У 2000 році бюджет недоодержав внаслідок діяльності фіктивних фірм тільки ПДВ на суму 3,9 млрд. грн. Зростає також і кількість КЦ: у 2000 р. їх було виявлено 40,

а у 2001 р.- 74 [2, 12]. Такі цифри переконують в тому, що боротьба з КЦ не дає відчутних результатів, бо виявлення злочинних структур не приводить до покарання винних і вилучення значних коштів у бюджет. На жаль, у відкритій пресі не вдалося знайти відповідної статистики за останні роки, але, як свідчать експерти, на цей час ситуація майже не змінилася.

Відповідно до сучасної інституціональної теорії КЦ керуються сукупністю неформальних правил, по-перше, внутрішньої організації, по-друге, взаємодії з клієнтами, по-третє, взаємовідносин з владою різних рівнів. Ці правила забезпечують стабільність його існування та одержання доходів шляхом надання клієнтам незаконних послуг.

Найпоширенішим видом є КЦ, основою якого є банк, а також існують організації на основі страхових компаній і підприємств роздрібною торгівлі із значним обігом неврахованої готівки. Звичайно до складу КЦ входять кілька дилерських підрозділів, які безпосередньо взаємодіють з клієнтами, укладають з ними неформальні контракти, приймають та видають документи і гроші. Фактично предметом неформального контракту між КЦ і клієнтом є обмін послуг КЦ за відповідну плату у вигляді комісійних. Такий контракт укладається в усній формі і є імпліцитним.

Сучасні КЦ надають клієнтам численні протизаконні послуги, сприяючи їм в ухиленні від ПДВ, податку на прибуток та акциз, у шахрайстві з фінансовими ресурсами, найпоширенішим видом якого є одержання незаконних відшкодувань ПДВ, і в інших видах шахрайства, крадіжках власності.

Запурука успішної боротьби з КЦ – інституціональні зміни. Насамперед треба вдосконалити законодавство в тих напрямках, які дозволять послабити заінтересованість платників податку в послугах КЦ. У податковій сфері до таких напрямків належать впровадження спецрахунків для ПДВ, що, за умови доброго опрацювання технічних моментів, зробить неможливим ухилення від сплати цього податку. Поряд з цим треба прийняти високий неоподаткований мінімум при стягуванні прибуткового податку, а також встановити тіснішу залежність між виплатами із соціальних фондів і відповідними внесками в них громадян, та ряд інших обґрунтованих заходів. До речі, незаінтересованість багатьох представників вищих ешелонів влади в реальній боротьбі з ухиленням від податків засвідчує непідтримання впровадження спецрахунків з ПДВ Верховною Радою, і це питання відкладене на невизначений час [2, 13-19].

Відхід від податків стає також можливим завдяки проведенню цілої серії угод, кожна з яких має цілком законний характер, але сума яких приносить платникові податків вигоду, не передбачену податковими

правилами. Класичні приклади таких махінацій описані в журналі «European Taxation» та інших виданнях [4, 168].

Тому сьогодні, в умовах звуження податкової бази, варто посилити жорсткість до тіньового сектору та тих платників, які використовують різні схеми ухилянь від оподаткування, витягуючи з бюджету значні ресурси. Розвинуті країни розуміють цю проблему і вживають результативні заходи.

Українське суспільство теж чекає від влади конкретних дій, і замість реляцій про перевиконання плану прагне отримати звіт про повернення до бюджету офшорних мільярдів, нахабно вкрадених за всі попередні роки, та низку інших заходів.

Література:

1. Вишневський В., Веткін А. Ухилення від сплати податків: моделювання вибору та дій економічного суб'єкта // Економіка України. – 2004. - №1(506). – 98 с.

2. Веткін А. «Конвертаційні центри»: інституціональні особливості і роль у тіньовій економіці // Економіка України. – 2005. – «8(525). – 96 с.

3. Довгалюк В.І., Ярмоленко Ю.Ю. Податкова система: навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 360 с.

4. Міжнародне оподаткування: Навчальний посібник / За редакцією Ю.Г.Козана, В.М.Сліпа. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 550 с.

5. Луніна І.О., Каліцька В.В., Короткевич О.В., Фролова Н.Б. Шляхи мінімізації впливу фінансової кризи на бюджет України // Фінанси України. – 2008. - №12. – 142 с.

6. Таранов І.М. Інтенсифікація боротьби з податковими деліктами // Фінанси України. – 2004.- №2.- 132 с.

ПРИНЦИП ГУМАНІЗМУ ПІД ЧАС ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ ДЕРЖАВНОЮ ПРИКОРДОННОЮ СЛУЖБЮ УКРАЇНИ

Ляшук Роман Миколайович

ад'юнкта кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Національної академії Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького

Принцип гуманізму [1, Ст.3] проголошує, що застосування заходів адміністративного припинення спеціального призначення забезпечує, насамперед, безпеку людини і суспільства, а припинення правопорушень не має, на меті заподіяння фізичних страждань чи приниження людської гідності осіб, які вчинили правопорушення. Серед усіх можливих і

придатних засобів застосування сили по-можливості обираються ті, що завдають найменшої шкоди особам, тваринам та предметам, проти яких вона спрямовується, а також їх оточенню.

Жан-Жак Руссо, як основоположник раціоналізму і гуманізму в праві війни вважав, що правоохоронець не повинен завдавати страждань, не вчиняти посягань, або не завдавати збитків, які не є необхідними для досягнення єдиної мети – припинення правопорушення [2]. Гуманне ставлення повинно проявлятися до всіх людей. Даний принцип виражено у нормах права, які забороняють «...застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх, крім випадків вчинення ними групового нападу, що загрожує життю і здоров'ю людей..., або збройного нападу чи збройного опору.» ч. 3 ст. 12 закону України “Про міліцію” [1]. «При заподіянні шкоди прикордонники забезпечують подання необхідної допомоги потерпілим у найкоротший строк.» пункт 2.2.4. наказу Адміністрації Державної прикордонної служби України (далі ДПСУ) від 21.10.2003 р. № 200.

Велике значення принципу гуманізму приділяють норми міжнародного права. Основні принципи застосування сили і вогнепальної зброї посадовими особами щодо підтримання правопорядку забороняють: застосовувати зброю, крім виняткових випадків; використання тих видів зброї, які служать джерелом невинного ризику, завдають важкі поранення [3].

В підрозділах ДПСУ, як і в інших правоохоронних органах України, проведено заміну групової стрілецької зброї і зброї, яка за своїми технічними характеристиками здатна завдати невинної шкоди на спеціальні засоби несмертельної дії. Проте, науковці допускають застосування, як крайнього заходу припинення правопорушення, при форсмажорних обставинах, не тільки штатну зброю і спеціальні засоби, а і мисливську зброю, зброю великих калібрів, відібрану у злочинця зброю та інші підручні засоби [4].

Отже, важливість дотримання принципу гуманізму під час застосування силових заходів важко заперечити. Тому, для забезпечення дотримання принципу гуманізму в діяльності Державної прикордонної служби України необхідно вирішити проблему його нормативного визначення.

Література:

1. Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р. № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20

2. Цибуленко Є. Обмеження застосування звичайної зброї // Юридический вестник. – 2000. – № 1. – С. 105

3. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Сулева О.Ф. Зброезнавство: правові основи обігу вогнестрільної зброї. Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства: Україна. Європа. Світ. Монографія / За редакцією професора П.Д. Біленчука. – К.: Міжнародна агенція «VeeZone», 2004. – С. 84.

4. Фролов О. С. Проблеми правового регулювання і практики застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів та заходів фізичного впливу працівниками органів внутрішніх справ: Дис... канд. юрид. наук. — Х., 2000. — С. 128.

МІСЦЕ ПРОВАДЖЕННЯ У НАУКОВИХ ЗДОБУТКАХ СУЧАСНИХ ВЧЕНИХ – АДМІНІСТРАТИВІСТІВ

Марчевський Сергій Валерійович

здобувач кафедри адміністративної діяльності Київського національного університету внутрішніх справ

На сучасному етапі різко зросла роль адміністративного законодавства, оскільки майже кожен закон містить норми адміністративного права. Але процес реформування адміністративного законодавства в Україні не закінчено і необхідність його продовження є очевидною. На сьогодні існуючі норми адміністративного законодавства мають низку прогалин, колізій і суперечностей які ускладнюють його застосування. Не виключенням є і питання адміністративного провадження. В сучасній науковій літературі воно посідає чи не найперше місце. Окремі аспекти порушених науковцями питань заслуговують на увагу.

Серед таких праць можна виділити праці О. Кузьменко яка вважає, що провадження в адміністративних справах складається з ряду окремих операцій. Вивчення таких операцій у різних видах адміністративних проваджень свідчить, принаймі, про чотири ознаки[1, с.214]. По-перше, вони здійснюються послідовно, тобто одна операція змінює другу, утворюючи своєрідний ланцюг дій. По-друге, розташування операцій у цьому ланцюгу має не випадковий характер. Їх послідовність логічно визначена. Так, винесення постанови у справі не може передувати такій операції, як складання протоколу про адміністративні правопорушення. По-третє, різним видам адміністративних проваджень притаманні різні за характером і призначенням операції. Відрізняються вони і за ступенем урегульованості адміністративно-процесуальними нормами. По-четверте, здійснення тієї або іншої операції у тому або іншому провадженні

визначається адміністративно-процесуальними нормами й є моментом реалізації матеріальних норм адміністративного права. Ці логічні та послідовні, що змінюють одна одну операції прийнято називати стадіями адміністративного провадження. Стадії існують у будь-якому адміністративному провадженні. Кожному виду адміністративних проваджень притаманні свої стадії, що не повторюються в інших видах. Саме тому через стадії, через їх аналіз характеризуються адміністративні провадження.

Інші сучасники, Ю.Битяк, В. Богуцький та В.Гаращук вважають, що процесуальні стадії є важливими органічними елементами, що характеризують структуру кожного з проваджень адміністративного процесу в цілому [2, с. 192].

На думку Д. Бахраха, спільними для адміністративного процесу і, відповідно, для кожного з адміністративних проваджень є такі стадії:

- аналіз ситуації, в ході якого збирається, досліджується інформація про фактичний стан справи, про реальні факти, існуючі проблеми. Ця інформація фіксується на матеріальних носіях у вигляді протоколів, довідок, схем, звітів тощо;

- виконання рішення.

У певних випадках визнається доцільним ускладнення процедури вирішення справ публічною адміністрацією в адміністративних справах. Так, ряд проваджень має додаткові стадії: порушення справи та перегляд постанови [3, с. 153-154].

Л. Коваль пропонує таку кількість стадій в адміністративному провадженні [4, с. 118]:

- подання громадянином заяви та прийняття її до розгляду органом (службовою особою), яка веде провадження;

- розгляд справи (встановлення та дослідження фактичних обставин);

- ухвалення рішення;

- виконання рішення;

- оскарження (опротестування) рішення.

В. Перепелюк запропонував такі стадії провадження адміністративних справ [5, с. 193]:

- розгляд справи в цілому;

- порушення справи;

- адміністративне розслідування;

- підготовка справи для рішення;

- вирішення виконання.

Завдяки проведеним систематичним науковим пошукам таких вчених як І.Голосніченко, М.Стахурський, Н.Золотарьова наука

адміністративного права поповнилась працями у питанні визначення стадії адміністративного розслідування для провадження у справах про адміністративні правопорушення. Це визначення з деякими застереженнями придатне для позначення такої стадії в інших адміністративних провадженнях. Під ним вони розуміють систему обов'язкових процесуальних дій, які проводяться органом адміністративної юрисдикції для збирання доказів, встановлення об'єктивної істини в справі та спрямовані на забезпечення підготовки матеріалів справи до розгляду [6]. Застереження перш за все стосуються суб'єкта, що організовує процесуальні дії на цій стадії. Таким суб'єктом є в першу чергу орган (посадова особа), що виступає від імені органу виконавчої влади (місцевого самоврядування) в якості лідируючого суб'єкта. А юрисдикційний орган (провід) лише в окремих випадках втручається в організацію провадження. Друге застереження стосується включення підготовки матеріалів справи до складу цієї стадії. Така підготовка має свої окремі завдання: визначення готовності матеріалів справи до вирішення та підготовка засідання, на якому прийматиметься таке вирішення. Третє застереження стосується завдання таких процесуальних дій. Таким завданням є попереднє встановлення об'єктивної істини, адже остаточна кваліфікація обставин здійснює провід на стадії вирішення справи. Тому стадію адміністративного розслідування можна визначити як систему обов'язкових процесуальних дій, які проводяться лідируючими суб'єктами, проводом для збирання і переробки доказів, попереднього встановлення об'єктивної істини в справі. Основні завдання стадії розслідування - це виявити юридичне значимі факти та дати їм попередню юридичну кваліфікацію.

На наукових поглядах Н.Г. Саліщеваї, І.В. Панової, Ю.М. Козлова, М.Я. Масленнікова, Е.М. Ренова, М.І. Єропкина стають помітними надбання М.Ктіторова, він детально зупинився на системності принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення, розглянув їх з точки зору системності, а також виявив відповідні зв'язки між ними [7].

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, як і будь яка діяльність, здійснюється в часі та завжди має визначені часові рамки. Важливим принципом цього провадження є оперативність і швидкість. Оперативність провадження забезпечується чітко регламентованими строками, які закріплені в законах та підзаконних актах. У складі провадження строки служать одним із правових способів щодо зміцнення процесуальної дисципліни. Важливим доробком у сучасній правовій науці у розгляді даного питання є статті В. Липи та А. Баб'яка [8,9].

Підкреслимо, що роблячи висновки та враховуючи пропозиції окремих науковців, ми усвідомлюємо, що адміністративна наука не є

статичною, а динамічною системою, та не претендує на істину в останній інстанції. Аналізуючи наукову спадщину дослідників даної проблематики, описуючи різноманіття поглядів і досліджень поза аркушем залишається багато нерозкритих питань для молодих вчених адміністративістів.

Література:

1. Кузьменко О.В. Теоретичні засади адміністративного процесу.-К., 2005.-353 с.
2. Адміністративне право України/Ю.П.Битяк, В.В.Богущий, В.Н.Гаращук и др./ Под ред. Ю.П. Битяка.-Х., 2003.- 576 с.
3. Бахрах Д.Н. Адміністративне право.-М., 1997.-368 с.
4. Коваль Л.В. Адміністративне право України.-К., 1994.- 154с.
5. Перепелюк В.Г. Адміністративний процес: Загальна частина.-К., 2004.-367 с.
6. Голосніченко І., Стахурський М., Золотарьова Н. Попереднє адміністративне розслідування як стадія провадження в справах про адміністративні проступки // Право України. - 2002. - №2. - С. 27.
7. М.Ктіторов. системність принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення./Право України.-2006.-№5.-С.17-21.
8. Липа В. Особливості строків на стадіях проваджень адміністративного судочинства./Адміністративний процес.-2008.-№3.- С.61-63.
9. Баб'як А. Особливості строків проваджень у справах про адміністративні правопорушення./Адміністративний право.-2003.-№6.- С.49-52.

БОРОТЬБА З ПОРУШЕННЯМ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ

*Русенко Святослав Ярославович
слухач магістратури ФДПМП Тернопільського національного
економічного університету, старший інспектор Служби митної варті
та організації боротьби з порушенням митного законодавства
Тернопільської митниці*

Особлива увага в системі митних органів приділяється боротьбі з порушенням митного законодавства. Порушення митного законодавства - явище негативного характеру, яке завдає збитків державі, підриваючи її економічну стабільність. Саме тому держава приділяє даній проблемі досить важливе значення.

Сьогодні такі правопорушення набули масштабних розмірів і розглядаються не лише в межах якоїсь однієї держави чи певного регіону,

а на світовому рівні. Для подолання їх поширення та негативного впливу кожна держава докладає всіх зусиль, розробляючи та реалізуючи ряд програм, завдань, вдосконалюючи своє законодавство та практику боротьби з ними. Так само і в Україні існування правопорушень у сфері митної справи вражають своєю масштабністю та способами здійснення, чим зумовлюють майже всі структурні органи шукати нові методи боротьби та впливу на дані явища.

Протидія митним правопорушенням у сфері митної справи визначена Держмитслужбою України як одне з пріоритетних завдань. Завдяки такій увазі, митними органами постійно проводяться організаційна й практична робота з реалізації визначеної Митним кодексом України правоохоронної складової митної справи.

Дослідженню контрабанди товарів та порушенню митного законодавства, а також відповідальності за них присвячено праці багатьох вчених і практиків, зокрема П. Андрушка, О. Бантишева, Л. Багрій-Шахматова, В. Берназа, О. Бойка, В. Васільгва, Б. Волженкіна, В. Владимірова, В. Глушкова, Д. Давітадзе, С. Додіна, Н. Дукова, Є. Дорофієва, О. Дудорова, І. Ємченко, М. Карпушина, М. Кор-жанського, М. Кочубея, О. Кравченко, В. Курляндського, П. Малишевського, П. Михайленка, М. Мельника, Ю. Мельникова, А. Музики, В. Навроцького, С. Ні-куліна, В. Поповича, Л. Родіної, В. Суворкіна, М. Таганцева, Г. Устинова, М. Хавронюка, П. Яні.

У працях вчених і практиків розглядаються питання боротьби з правопорушеннями у сфері митної справи на рівні органів влади, створено ряд програм, заходів, методичних рекомендацій щодо практичних аспектів діяльності даних органів.

Відповідно до ст. 319 Митного кодексу України порушенням митних правил визнається протиправна, винна (навмисна або необережна) дія або бездіяльність, яка посягає на встановлений порядок управління і за яку відповідальність передбачена відповідними статтями Митного кодексу України.

Поряд із таким явищем як порушення митних правил завжди іде поняття контрабанди. Термін контрабанда походить від італійського «contrabando» (французького *contrabande*; англійського *contraband, smuggling*). Відповідно до ст. 201 Кримінального кодексу України контрабанда - це переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також контрабанда

стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України.

Вітчизняна юридична практика виокремлює вартісний показник товарів і інших предметів, що переміщуються через митний кордон держави та не підпадають під визначення контрабанди. Контрабанда товарів вважається вчиненою, якщо їх вартість у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Необхідно зауважити, що при наявності достатніх даних, які вказують на наявність ознак злочину, як контрабанда повинно кваліфікуватись переміщення через митний кордон України товарів певної вартості. Вартість для норм адміністративного та кримінального законодавства у частині кваліфікації злочинів або правопорушень, для яких сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної законом для відповідного року. Таким чином, кожного року вартість товарів, які можуть бути предметом злочину-контрабанди, змінюється.

Відповідні питання щодо виявлення, порушення митних правил регулюються МКУ та Кодексом України про адміністративні правопорушення. А питання щодо порушення кримінальних справ, що відносяться до компетенції митних органів, регулюються такими нормативно-правовими актами, як Кримінальний кодекс України, Кримінально-процесуальний кодекс України, нормами якого передбачено, що митні органи є органами дізнання у справах про контрабанду.

Незаконне переміщення товарів, предметів та сировини, тобто “контрабандна діяльність”, завдає значних збитків економіці держави, тому що з цих товарів не сплачуються податки, внаслідок чого вони витісняють товари легального походження. Незважаючи на заходи, що активно вживаються для протидії таким правопорушенням, порушення митного законодавства носить постійний характер.

Однак у 2009 році дещо змінено підходи та напрямки правоохоронної роботи як працівниками служби так і підрозділами митного оформлення. Зокрема, змінено пріоритети роботи відділу організації боротьби з порушеннями митного законодавства, а саме: визначати групи ризику, опрацьовувати документи митного оформлення, використовувати базу «Інспектор -2006», аналітично відпрацьовувати інформацію.

Пріоритетним напрямком правоохоронної роботи митної служби є аналітично-пошукова робота, яка полягає у проведенні відповідних заходів щодо аналізу інформації митного оформлення товарів та транспортних засобів, на основі якої здійснюються запити до митних адміністрацій закордонних країн з метою виявлення фактів порушень митного законодавства.

Останнім часом на допомогу митним органам у визначенні достовірно заявленої митної вартості приходять нові показники. Одним з таких показників, що формується Єдиною автоматизованою інформаційною системою (ЄАІС) Держмитслужби України виступає індикатор ризику. Він запроваджений з метою забезпечення функціонування системи управління ризиками при митному оформленні товарів, що імпортуються на митну територію України.

Характеризується індикатор ризику розробленою системою показників, які дозволяють митним органам визначити достовірний показник митної вартості товарів. Вони використовуються митними органами як складова частина довідково-інформаційного забезпечення автоматизованої системи митного оформлення товарів з використанням вантажної митної декларації під час контролю заявленої митної вартості таких товарів.

Індикатор ризику не є мінімальною митною вартістю товарів, а є розрахунковою величиною, яка визначається на підставі даних, зафіксованих в ЄАІС Держмитслужби на момент обрахунку індикатора.

При невідповідності рівня заявленої декларантом митної вартості товарів, що імпортуються, значенню індикатора, необхідно дотримуватись вимог чинного митного законодавства, зокрема порядку й послідовності дій щодо визначення митної вартості товарів.

На даний час розроблено порядок використання індикаторів ризику при митному оформленні товарів, який передбачає ряд дій посадової особи митного органу в разі, якщо до митного оформлення заявлено товар з митною вартістю нижче відповідного індикатора, а також після завершення такого митного оформлення. Крім того, в розвитку запровадженої системи індикаторів ризику здійснюється поетапний окремий розділ величин, що обраховуються з урахуванням походження і видів транспорту, а також тих елементів, які безпосередньо формують вартість товару і впливають на базу оподаткування товарів, що ввозяться в Україну.

Особливістю боротьби з порушенням митних правил та контрабандою на сучасному етапі є те, що такий промисел став одним із основних джерел існування для значної частини громадян України, елементом економічної основи угруповань. Виділено центральні органи виконавчої влади України, на які покладено завдання щодо боротьби з порушеннями митних правил. Такими органами виступають: Державна митна служба України; Державна податкова служба України; Державна прикордонна служба; Служба безпеки України; Міністерство внутрішніх справ; інші органи виконавчої влади, які, відповідно до своєї компетенції, сприяють підвищенню ефективності заходів щодо запобігання

"контрабандним проявам" та реалізації на внутрішньому ринку незаконно ввезених товарів.

НАУКОВІ ЗДОБУТКИ НА ШЛЯХУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРОСТУПКИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Співак Марина Вікторівна

ад'юнкт кафедри адміністративного права і процесу Київського національного університету внутрішніх справ

Виконання складних завдань охорони здоров'я як населення країни в цілому, так і окремої людини передбачає активний розвиток і вдосконалення як самого законодавства, так і юридичної науки, яка складає його теоретичну базу. Сфера охорони здоров'я охоплює великий комплекс суспільних відносин — медичних, фінансових, управлінських, організаційних, які регулюються нормами різних галузей права - конституційним, адміністративним, трудовим, цивільним, господарським, кримінальним тощо. Разом з тим, серцевиною відносин по охороні здоров'я виступають відносини, які виникають між пацієнтом і закладом охорони здоров'я або медичним працівником з приводу надання медичної допомоги. Все частіше в загальній і науковій періодиці з'являються думки й пропозиції щодо формування медичного права як окремої галузі права України[1]. Більшість авторів цих пропозицій є за своєю освітою і місцем роботи працівниками охорони здоров'я[2]. Правова наука виходить з об'єктивного характеру системи права, коли за основу класифікації норм по галузях береться насамперед предмет правового регулювання. Відповідно до цього слід визнати, що медичне право є об'єктивним за його походженням, змістом, закономірностям розвитку і є наслідком розвитку системи і структури права, а не систематизації норм як такої. Одним з головних аргументів на користь такого висновку є те, що медичне право як об'єктивна реальність спирається насамперед на відносини, котрі складаються у сфері охорони здоров'я як органічний комплекс взаємозалежних між собою майнових, трудових, організаційно-управлінських суспільних відносин, безпосередньо пов'язаних з діяльністю закладів охорони здоров'я. Глибинний соціально-економічний, політичний зміст відносин у сфері охорони здоров'я об'єктивно вимагає адекватного юридичного режиму регулювання, що і виділяє дану сукупність правових норм та інститутів в головний підрозділ правової системи - галузь права.

Проте проблема правового регулювання адміністративної відповідальності у галузі охорони здоров'я належить до

малодосліджених. Більшість дослідників у своїх дослідженнях рухаються у вище окресленому нами напрямку. Серед українських юристів, які досліджують питання правового регулювання охорони здоров'я і формування медичного права, слід назвати С. Г. Стеценка, Н. Б. Болотіну, М. Г. Белотелова, В. М. Головченка, А. М. Зелінського, І. Я. Сенюту, Л. І. Дешко та ін.

Адміністративна відповідальність за проступки в галузі охорони здоров'я настає за порушення санітарно – гігієнічних і санітарно – протиепідемічних правил і норм; виробництво, заготівлю, реалізацію сільськогосподарської продукції, що містить хімічні препарати понад гранично допустимі рівні концентрації; заготівлю, переробку або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції; виробництво, зберігання, транспортування або реалізацію продуктів харчування чи продовольчої сировини, забруднених мікроорганізмами та іншими біологічними агентами понад гранично допустимі рівні; незаконне виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів або психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах; ухилення від медичного огляду чи медичного обстеження; ухилення від обстеження і профілактичного лікування осіб, хворих на венеричну хворобу; порушення встановленого порядку взяття, переробки, зберігання, реалізації і застосування донорської крові та (або) компонентів і препаратів; умисне приховування джерела зараження венеричною хворобою; порушення вимог режиму радіаційної безпеки в місцевостях, що зазнали радіоактивного забруднення; порушення встановлених законодавством вимог щодо заняття народною медициною (цілительством) [3]. Об'єктом посягань перелічених правопорушень є здоров'я населення. Осягнути зміст понять «охорона здоров'я населення», «здоров'я населення», «здоров'я» в науковій літературі намагаються ряд вчених. Законодавче визначення поняття "здоров'я" можна трактувати як абсолютне здоров'я, яке дехто з дослідників вважає ідеальним здоров'ям, тобто таким, що не існує за реальних умов, а виступає лише як стандарт, до якого ми повинні прагнути, слугує своєрідною точкою відліку. На увагу заслуговує точка зору Ю.П. Лісіцина. Він зазначає, що поняття індивідуального та суспільного здоров'я відноситься до різних змістовних категорій. За його визначенням суспільне здоров'я – це не тільки сукупність характеристик та ознак індивідуального здоров'я, але й інтеграція соціально-економічних рис, які роблять його життєво необхідною частиною того соціального організму, яким є суспільство. О.М. Марков, М.С. Бедний, О.Т. Шаталов вважають, що поняття „здоров'я населення” є комплексним, інтегративним поняттям, що відображає цілісну сукупність стану здоров'я різноманітних груп населення, які відрізняються одна від одної за соціально-економічними, географічними,

демографічними, психологічними, етнічними та іншими ознаками. В.О. Фролов зауважує, що здоров'я населення більшість дослідників розглядають як поняття статистичне і таке, що характеризується комплексом демографічних показників – народжуваністю, смертністю, рівнем фізичного розвитку, захворюваністю, середньою тривалістю життя. О.П. Щепін, Г.І. Царегородцев і В.Г.Єрохін вважають, що суспільне здоров'я можна розглядати як соціально-демографічну категорію, що означає ступінь задоволення потреб суспільства у забезпеченні морфо фізіологічних і психоемоційних дій оптимальної реалізації життєдіяльності його членів. Ю.П. Лисицин і О.В.Сахно обґрунтовують доцільність розмежування понять „суспільне здоров'я” і „здоров'я населення”, зауважують, що за своїм змістом та функціонуванням вони різні. На думку авторів, поняття „суспільне здоров'я” є філософським, а „здоров'я населення” – операційним робочим[4,с.11-12].

Також, правова наука має декілька визначень таких понять як «медичне право», «медико-санітарної допомога » [5].

Аналізуючи висловлювання науковців у юридичній та медичній літературі, можна зробити висновок, що питання визначення поняття та предмета медичного права, як і необхідність його виділення в окрему галузь, досі не вирішене. З цього приводу ще точаться дискусії. Те ж саме можна сказати і щодо розвитку інституту адміністративної відповідальності в галузі охорони здоров'я населення. Ці процеси в законодавчому полі мають здійснюватися у тісній взаємодії теорії і практики відповідно до умов, які складаються у житті суспільства. При вирішенні питання про необхідність виділення галузі медичного права, при визначенні його поняття, предмета, методів, принципів слід також враховувати і питання адміністративної відповідальності. Важливо розмежувати поняття суто медичного права та права охорони здоров'я і відповідно, предмети регулювання цих галузей.

Література:

1. Дешко Л. Про галузеву належність медичного права України // Право України. – 2006. – № 1. – С. 120-124.
2. Ужва В. П., Суміна З. Г., Сулима В. П. Правовий шлях удосконалення системи охорони здоров'я в Україні // Медичні перспективи. - 2002. - №1. - С. 161-163.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар /Р.А.Калюжний, А.Т.Комзюк,О.О. Погрібний та ін.;- К.:Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008.-781с.
4. Хижняк Микола Іванович, Нагорна Антоніна Максимівна. Здоров'я людини та екологія: Навч. посібник для студ. вищ. та середніх

навч. закладів немед. профілю / Міжнародний фонд "Відродження". — К. : Здоров'я, 1995. — 232с.

5. Шевчук С.В., Рудий В.М. До питання про приведення законодавства України про охорону здоров'я у відповідність з правовими стандартами Ради Європи//Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом. Матеріали науково-практичної конференції, жовтень 1998 року.-К., Інститут законодавства Верховної Ради України.- С. 434-436.

СПІВПРАЦЯ НЕУРЯДОВИХ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

Твердохліб Вадим Юрійович

здобувач кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, начальник Фрунзівського районного управління юстиції Одеської області

Європейський вибір України, проголошений від здобуття незалежності 1991 року, залишається стратегічним курсом нашої держави. Для України рух в Європу – це утвердження демократії та вільної ринкової економіки.

Минули часи, коли міжнародні відносини були монополією дипломатів. Нині в сфері інтеграційних процесів – не лише фахові міжнародники, але й інші державні управлінці різних ланок, підприємці, науковці та аналітики, журналісти, громадські діячі й активісти неурядових організацій, студенти і навіть школярі.

Процес становлення громадянського суспільства в умовах Європейської інтеграції умовно можна поділити на декілька основних етапів.

Першим є об'єднання суспільства навколо ідей та цінностей, притаманних громадянському суспільству, та визнання цих цінностей такими, що є основними у визначенні векторів поведінки, у процесі прийняття тих чи інших рішень.

Наступний етап – інституціоналізація громадянського суспільства. На цьому етапі відбувається створення організацій, осередків, різноманітних рухів, які, власне, здійснюють цілеспрямовану діяльність, зорієнтовану на закріплення в суспільстві ідей та цінностей, визнаних основними на першому етапі. Необхідною умовою другого етапу є проведення діалогу між інститутами громадянського суспільства, налагодження між ними зв'язків як у рамках безпосередньо конкретної держави, так і на міжнародному рівні. На цьому етапі також відбувається діалог з державою.

Зрештою, коли вказаний процес відбувся, інституційно організовані, поєднані функціональними та комунікативними зв'язками елементи громадянського суспільства готові до вступу в третю фазу. На цьому етапі, в рамках визначеного правового поля, відбувається активна взаємодія громадянського суспільства з державою, вироблення „правил гри” та поступовий перехід домінуючої ролі до громадян.

Для повного здійснення такого переходу громадські інституції повинні бути взаємопов'язаними, становити певну спільноту, перебувати у постійному контакті. Проте це зовсім не значить, що кожна громадська організація, кожна інституція громадянського суспільства не може водночас прагнути досягнення своїх конкретних цілей, які сприяють розбудові та становленню громадянського суспільства, хоч і мають свою специфіку або зорієнтовані на окремі елементи суспільного організму.

Приміром, до таких громадських інституцій можна віднести неурядові організації, молодіжні рухи, які відіграють вагомую роль у процесі розвитку повноцінної спільноти, оскільки завдяки їм громадяни приймають за основний вектор своєї діяльності демократичні цінності громадянського суспільства.

Сьогодні активно розвивається міжнародне співробітництво молодіжних рухів та організацій, що дає змогу розширювати міжнародні зв'язки.

Молодіжні рухи характеризуються також тим, що організують молодь для вирішення не лише політичних, а й соціальних, екологічних, релігійних проблем. Відтак, сьогодні ми не можемо говорити про існування єдиного молодіжного руху.

Молодіжні рухи змінюються з часом і швидко адаптуються до нових соціальних умов, політичних викликів і технологій. На сьогоднішній день існування Інтернету та розвиток нових технологій надають рухам особливої потенційної сили. Поза тим, учасникам молодіжних рухів притаманна відкритість, пристрасність та емоційність, невисока залежність від економічної системи. Безперечно, можна простежити і ряд недоліків: зокрема, малий досвід, низький рівень освіченості, наївність, непрофесіоналізм та схильність повторювати чужі помилки.

На ряду з цим, за сучасних умов розширення процесів глобалізації зростає роль транскордонного співробітництва (ТКС) регіонів та відкриваються нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях й підвищення їх конкурентоспроможності.

Транскордонна співпраця - це та рушійна сила, яка в першу чергу сприяє підвищенню рівня життя населення прикордонних територій, а також налагодженню конструктивних контактів між органами місцевого самоврядування, виконавчої влади та неурядових організацій по обидва боки кордону [1].

Наприкінці минулого століття регіональна політика ЄС перейшла до нової парадигми - від застосування механізмів ліквідації диспропорцій регіонального розвитку шляхом міжрегіонального перерозподілу ресурсів до мобілізації природно-ресурсного потенціалу територій і застосування принципу субсидіарності [2]. Цей підхід був використаний суміжними прикордонними регіонами Європи, завдяки налагодженню взаємних контактів між державними регіональними органами влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями територій, об'єднуючи зусилля для вирішення спільних проблем, і від співробітництва за окремими транскордонними угодами перейшли до співробітництва в рамках єврорегіонів.

Метою створення єврорегіонів є розширення існуючих міжрегіональних зв'язків та сприяння подальшому розвитку транскордонного співробітництва адміністративно-територіальних одиниць держав-засновників, окремих міст, інших населених пунктів, органів місцевого самоврядування, державного управління, окремих установ, підприємств, неурядових і громадських організацій, національних меншин та окремих громадян у сферах економіки, освіти, науки, культури і спорту, а також розбудова нових механізмів міждержавного співробітництва та безпечний сталий розвиток регіону в рамках інтеграції до сучасного загальноєвропейського процесу [3].

Німеччина, Польща, Чехія та інші країни створили єврорегіони по всьому периметру своїх кордонів, що зумовлювалося, зокрема, поглибленням євроінтеграційних процесів та удосконаленням механізмів фінансування регіонального розвитку в ЄС.

Також потрібно зазначити, що при розробці інноваційної політики держави та регіону необхідно спиратися на концепцію технологічного динамізму, якої дотримуються більшість розвинених країн на сьогоднішній день.

Важливою ціллю інноваційної політики повинно бути підвищення взаємозв'язків між наукою, технікою, ринком, державними адміністраціями всіх рівнів, неурядовими організаціями, освітою. При розробці власної інноваційної і промислової політики необхідно аналізувати і використовувати позитивний досвід країн з високим рівнем інноваційного розвитку (Японія, США, країни ЄС, Китай). Технологічний розвиток і сильні конкурентні позиції країни на світовому ринку можна забезпечити через: збереження і відтворення науково-технологічного потенціалу: інтеграцію та мобілізацію приватного і публічного капіталу; інвестиції в основний капітал; високий рівень науково-освітньої системи; перехід від трудомістких до наукоємних виробництв.

Одеський регіон разом з іншими областями України вносить і свій вагомий вклад в реалізацію національної Стратегії інтеграції України до

Європейського Союзу. Активна діяльність Одеської області на регіональному рівні сприяє залученню України до транскордонної та міжрегіональної співпраці з країнами-членами Євросоюзу, розбудові інфраструктурних мереж України, залученню до регіону кредитів Європейського інвестиційного банку та популяризації у нашому суспільстві демократичних традицій, євроінтеграційних ідей.

Підсумовуючи сказане, слід зазначити, що сьогодні згідно з проголошеним Президентом В. Ющенком курсом на європейську інтеграцію, Одеський регіон активно розвиває міжнародні зв'язки, оскільки це відкриває широкі можливості для розвитку регіону.

Література:

1. Мікула Н. Організаційно-фінансовий механізм міжрегіональної та транскордонної співпраці // Вісник Тернопільської акад. народного господарства. – 2000. - № 7, - С.131-134.

2. Мікула Н., Беленький П. Підходи до формування концепції транскордонного співробітництва області. У зб. Проблеми транскордонного співробітництва. - Львів, 1995. - С.4-13.

3. Мікула Н. Єврорегіони: досвід та перспективи. Монографія. – Львів: ІРД НАН України, 2003. – 222 с.

**PROSECUTOR AS A SUBJECT OF RIGHT OF APPEAL AGAINST
COURT DECISIONS**

Anton Ovcharenko

the student of Yaroslav the Wise National Law Academy of Ukraine

With adoption of Law of Ukraine of “Prosecutor’s Office” prosecutors’ activities in proceeding in civil cases transformed from supervision the civil cases judgement through prosecutor’s participation in proceeding to representation of the interests of citizens or the state.

In contrast to other subjects who have a right of appeal, prosecutor’s interest has procedural disposition as a purpose of his participation in case doesn’t come to getting of material weals by virtue of a court decision [1, 97].

In accordance with p. 2 art. 121 of Ukraine Constitution one of the functions of prosecutor’s office of Ukraine is representation of the interests of citizens or the state in court in cases provided by the law. In accordance with the Constitutional Court’s Decision of 8 of April 1999, these are the legal relationships, in which prosecutor realizing the lined by Ukraine Constitution and laws powers, makes judicial process on purpose to protect the interests of the indicated subjects [2, 39].

One of the forms of representing of the interests of a citizen or the state in court is introduction of appeal or cassational referring or application of their review according to newly-discovered circumstances [3, 9-10; 4, 354].

In accordance with p. 2 art. 45 of Code of civil procedure of Ukraine (COCP) the right of introduction of appeal, cassational complaint is given to prosecutor and prosecutor’s assistant within the limits of their competence, independent of their participation in legal investigation in the court of first instance. Prosecutor’s assistants, prosecutors of governances and departments have a power to appeal, cassational complaints only in the cases, in which they participated. [5, 468 – 469].

As K. Gusarov essentially points out, a right of appeal against court decision should be given to a prosecutor not as to officer of body, which in accordance with the current legislation contributes to adherence of legality in courts, but exceptionally as to subject of civil procedural law [6, 93]. The scientists’ opinion about prosecutor always appears in court as supervision body of execution of laws, is not connected with unilateral interests anybody from participants of process and called for taking measures till removal of any violation of the law, whoever does it [7, 82], takes place only in within the limits of trial procedure. In civil procedure, according to the constitutional

principle of equality of all participants of trial procedure to law and court, it's necessary to provide the equality of prosecutor and other subjects of right of appeal.

However, not all scientists keep such point of view. So, J. Levina points out, that prosecutor doesn't participate in investigation of cases by the courts as a governmental agent and is a guarantor of legality in performance of legal proceedings [8, 37]. Determining the fact of prosecutor's being a having equal rights party of procedure, she points out, that at the same time he doesn't cease being a representative of the body, which realizes the supervision of keeping the Constitution and execution of current legislation of Ukraine [8, 38]. According to her opinion, prosecutor's juridical interest to procedure always has state character [8, 38].

Supporters of limitation of prosecutor's commissions in civil procedure are in major, that is admitted even by their opponents. Entering into polemics with M. Borodin and K. Gusarov M. Rudenko and T. Dunas point out, that said scientists forget about two important circumstances. Representing interests of citizens and state in court, prosecutor accomplish essentially new function, fixed in Constitution of Ukraine, which substantially differs from representation by the law and by the order. The principle of restrain and counterbalance in relations of court's and prosecutor's power must function in both straights. On one side, in determined by the law cases, courts must control the legality of prosecutor's decisions and acts, and on the other side, as V. Dolegan correctly points out, by prosecutors must be reserved the right of official critic of decisions and acts of judiciary, which must be responded by the appropriate legal instances in established order and by the fixed time [9, 158].

On modern conditions taking in consideration, that socially unprotected citizens are unable to defence their rights themselves through appeal against court decisions (in connection with material situation are not able to resort to lawyer service, right an appeal themselves, which would be up to the norms of the CoCP, pay duty etc.), prosecutor's office helps them, applying in the presence of evidences with appeals to the court [9, 159].

Speaking about system of restrains and counterbalances, which is characteristic to democratic legal system, it should be pointed out, that it's not inherent to the latter the existence of supervision the court by the prosecutor's office. The prosecutor's state interest can exist in sphear of public but not private legal relationship. As for assistance for socially unprotected citizens, that in this tendency free legal assistance should be developed, than overload the prosecutor's office bodies with extra amount of work to be done.

Yet before adoption of the current CoCP in literature was expressed the opinion, that only prosecutor, who participated in case investigation, should have a right of appeal in civil proceedings. In particular, it was mentioned, that if the right of introduction of appeal is consolidated by the prosecutor, who

didn't participate in conduct of the case (side by side with those, who participated in the case), it will lead to breaking the principle of dispositiveness of civil procedure law, as far as prosecutor's will of appeal against the court act can differ from the materially and procedurally interested people's will about this procedure (parties, third parties). It is difficult not to admit this, as far as prosecutor in civil proceedings must not change a party in case of defence of it's broken interests.

Summing up the aforesaid, we point out, that reformation of civil proceedings in context of narrowing of prosecutor's responsibilities in civil procedure and further equalizing of its legal status with other participants of the procedure should be continued. Statute of prosecutor's representation in any stage of civil process (by the way which wasn't even in Code of civil procedure of 1963) requires extra reinterpretation.

Literature:

1. Гусаров К.В. Суб'єкти права апеляційного оскарження у цивільному процесі // Проблеми законності. Вип. 65: Респ. між від. наук. збірн. – Х.: НЮАУ, 2003. – с.94-101.

2. Рішення Конституційного суду від 8 квітня 1999 р. № 3-рп/99 // Офіційний вісник України – 1999. - №15. – с. 35.

3. Наказ Генеральної прокуратури України від 29.11.2006 року № бгн Про організацію представництва прокурором в суді інтересів громадянина або держави та їх захисту при виконанні судових рішень // Бюлетень законодавства і юридичної практики. – 2008. - № 10. – с. 351-357.

4. Косюта М. Способи правового регулювання представницької функції прокуратури України // Вісник прокуратури. – 2007. – № 4(70). – с. 9-13.

5. Балюк М.І., Луспеник Д.Д. Практика застосування цивільного процесуального кодексу України (цивільний процес у питаннях і відповідях). Коментарі, рекомендації, пропозиції. Серія „Судова практика”. – Х.: Харків юридичний, 2008. – 708 с.

6. Гусаров К.В. Право прокурора на оскарження судових рішень в апеляційному порядку // Прокуратура. Людина. Держава. – 2004. – №2(32). – с. 92-95.

7. Копетюк М., Книш О. Правові засади участі прокурора в апеляційному провадженні // Юридична Україна. – 2005. – №3. – с. 82-87.

8. Левіна Ю. Процесуальний статус прокурора в цивільному судочинстві на сучасному етапі // Прокуратура. Людина. Держава. – 2005. – №4(46). – с. 34-39.

9. Дунас Т. О., Руденко М.В. Прокурор у цивільному процесі України: Сутність, завдання, повноваження: навч. і наук.-практ. посіб. для

студ. юрид. вищ. навч. закл. / За наук ред. д.ю.н., проф. М.В. Руденко. – Х.: Харків юридичний, 2006. – 340 с.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ СТАТУСУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ УКРАЇНИ, РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ТА КАЗАХСТАНУ

Горбачова Оксана Олегівна

аспірант другого року навчання кафедри цивільного права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

В двадцятому столітті більшість розвинутих країн постало перед проблемою пенсійного забезпечення населення: кількість населення пенсійного віку збільшувалось у порівнянні із населенням працездатного населення, а тому надходження на державне пенсійне забезпечення зменшувалися і держава дедалі ставала неспроможною проводити пенсійні виплати у належному обсязі.

Не оминуло це питання й країни Східної Європи, зокрема пострадянські країни, пенсійні системи яких базувались виключно на солідарному принципі пенсійного забезпечення. Із різноманіття видів пенсійних систем кожна країна обрала найбільш оптимальну, але особливу увагу вважаємо за необхідне приділити недержавному пенсійному забезпеченню як етапу пенсійного фінансування, який напряду залежить від особи, що отримуватиме пенсійні виплати.

Механізм третього рівня (недержавного пенсійного страхування) трирівневої пенсійної реформи в Україні законодавчо закріплено Законом України від 09.07.03 № 1057-IV “Про недержавне пенсійне забезпечення” (далі – Закон України). Даний закон має ряд суттєвих недоліків, зокрема у закріпленні статусу суб’єктів недержавної форми пенсійного забезпечення, але для подальшого об’єктивного аналізу змісту вищезазначеного закону пропонуємо порівняти закони, що закріплюють недержавні пенсійне забезпечення країн пострадянського простору: України (Закон України), Російської федерації (Федеральний закон Російської федерації від 07.05.98 № 75-ФЗ “Про недержавні пенсійні фонди”) (далі – Федеральний закон), Казахстану (Закон Республіки Казахстан від 20.06.97 № 136-1 “Про пенсійне забезпечення в Республіці Казахстан”) (далі – Закон Казахстану).

Надання характеристики та порівняння вважаємо за доцільне проводити за основними критеріями:

- 1) поняття недержавного пенсійного фонду (далі – НПФ);
- 2) види фондів;

3) органи, які беруть участь у відносинах з недержавного пенсійного забезпечення.

1. З аналізу вищеперелічених законів випливає, що поняття та функції НПФ у вищезазначених законодавчих актах відрізняються: якщо за Законом України НПФ це юридична особа, яка функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення добровільних пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду, то, крім функції накопичення добровільних пенсійних внесків, за Федеральним законом НПФ, також виконує й функції страхувальника за обов'язковим та професійним страхуванням, а за Законом Казахстану - накопичувального органу за обов'язковим пенсійним забезпеченням.

2. За видами НПФ України можуть утворюватися як:

- відкриті пенсійні фонди (учасниками якого можуть бути будь-які фізичні особи незалежно від місця та характеру їх роботи);

- корпоративні пенсійні фонди (засновником якого є юридична особа-роботодавець або декілька юридичних осіб-роботодавців та до якого можуть приєднуватися роботодавці-платники. Учасниками цього фонду можуть бути виключно фізичні особи, які перебувають (перебували) у трудових відносинах з роботодавцями-засновниками та роботодавцями - платниками цього фонду);

- професійні пенсійні фонди (засновником якого можуть бути об'єднання юридичних осіб-роботодавців, об'єднання фізичних осіб, включаючи професійні спілки, або фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності. Учасниками такого фонду можуть бути виключно фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності, визначеної у статуті фонду).

Недержавні накопичувальні пенсійні фонди Казахстану утворюються у формі відкритих та корпоративних фондів, що мають однакове з українськими спрямування.

Федеральним законом не передбачається створення НПФ різних форм. З аналізу змісту даного закону випливає єдина можлива форма НПФ – відкритий фонд, вкладником якого може бути будь-яка юридична або фізична особа.

3. В пенсійному забезпеченні України у відносинах з недержавного пенсійного забезпечення беруть участь вкладник, учасник та НПФ. В свою чергу функції з надання послуг з пенсійного забезпечення розподіляються між: а) радою НПФ, яка є єдиним органом управління фонду, контролює поточну діяльність фонду, вирішує основні питання його роботи; б) адміністратором НПФ (укладає пенсійні контракти від імені НПФ, веде персоніфіковані рахунки учасників НПФ та ін.); в) компанією з управління активами (провадить діяльність з управління пенсійними

активами НПФ) та г) зберігачем (провадить депозитарну діяльність зберігача цінних паперів).

У Федеральному законі закріплено інший порядок виконання функцій з недержавного пенсійного забезпечення: а) пенсійний фонд, який складається з ради фонду (виконує загальне керівництво діяльністю фонду), опікунської ради (виконує наглядові функції та забезпечує суспільний контроль за діяльністю фонду), виконавчого органу, який формується у одноособовій (виконавчий директор, президент) або одноособовій та колегіальній (виконавча дирекція) формах (проводить оперативне управління діяльністю фонду), ревізійної комісії (контролює діяльність виконавчого органу); б) управляюча компанія (виконує управління пенсійними резервами та інвестує засоби пенсійних заощаджень, в разі укладання договору на такі дії з пенсійним фондом); в) спеціалізований депозитарій фонду (надає послуги із зберігання сертифікатів цінних паперів, обліку переходу прав на дані папери, в які інвестовано засоби пенсійних резервів та пенсійних заощаджень, а також щоденно контролює дотримання фондом та управляючою компанією обмежень правил розміщення, складу та структури вищезазначених резервів та заощаджень).

Законом Казахстану чітко не визначено коло осіб, що беруть участь у наданні послуг з недержавного пенсійного забезпечення, але із змісту даного закону можна виділити: а) добровільний накопичувальний фонд; б) компанія з управління пенсійними активами (провадить інвестиційне управління пенсійних активів); в) банк-кастодіан (надає послуги з відповідального зберігання та обліку цінних паперів та грошових коштів фонду та здійснює контроль за цільовим розміщенням пенсійних активів недержавного накопичувального пенсійного фонду).

Виходячи з аналізу нормативних актів, що регламентують надання НПФ послуг з недержавного пенсійного забезпечення та підсумовуючи вищесказане, можна дійти висновку, що у порівнянні із Федеральним законом та Законом Казахстану Закон України більш деталізовано закріплює статус та функції НПФ, що є позитивним та необхідним при реформуванні пенсійної системи України та введенні якісно нового порядку пенсійного забезпечення за рахунок особи, що матиме право на отримання пенсійних виплат.

Література:

1. Закон України від 09.07.03 № 1057-IV “Про недержавне пенсійне забезпечення” - Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, N 47-48, ст.372;
2. Закон Республіки Казахстан від 20.06.97 № 136-1 “Про пенсійне забезпечення в Республіці Казахстан” // <http://www.pension.kiev.ua>
3. Федеральний закон Російської федерації від 07.05.98 № 75-ФЗ

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ

Макарова Антоніна Григорівна

студентка Маріупольського державного гуманітарного університету

Актуальність правового забезпечення сурогатного материнства обумовлена відсутністю достатнього нормативного регулювання здійснення процедури сурогатного материнства в Україні, та необхідністю вирішити проблеми, що виникають на практиці при реалізації програми сурогатного материнства. В соціальному житті сурогатне материнство є ще більш актуальним явищем, що потребує уваги, розвитку та правового підґрунтя, оскільки програма сурогатного материнства надає можливість подружжю, яке не має власних дітей через проблеми із здоров'ям, відчутти радість материнства та батьківства шляхом застосування репродуктивних технологій. Проте розвиток науки та техніки в цій галузі випереджає морально-правову адаптацію суспільства до нових досягнень. В Україні норми права в цій галузі недосконалі та поступово слідує за розвитком суспільства. Правове забезпечення сурогатного материнства, а також інших програм, заснованих на репродуктивних технологіях сьогодення, – одне з найскладніших питань у сучасній юридичній практиці.

Правове забезпечення сурогатного материнства є одним із законодавчо неврегульованих й найскладніших інститутів у галузі сімейного права України. Інститут правового забезпечення сурогатного материнства не має нормативного підґрунтя в формі кодифікованого збірника, єдиного законодавчого або іншого нормативно-правового акта. Більше того, в чинному законодавстві України відсутнє формулювання «правове регулювання сурогатного материнства» чи «сурогатне материнство», внаслідок чого деякими з юристів, науковців, законодавців може заперечуватися точка зору щодо відокремлення правового забезпечення сурогатного материнства як окремого інституту права у галузі сімейного права України.

З огляду на наведене юридичне дослідження питань сурогатного материнства обумовлене передусім необхідністю забезпечити правовий захист учасників програми сурогатного материнства.

Передусім слід зазначити, що сурогатне материнство цілком законне на території України. Так, правове регулювання відносин сурогатного материнства здійснюється положеннями Сімейного кодексу України, Наказу Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 р. № 52/5, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18 жовтня 2000 р. за №

719/4940 «Про затвердження Правил реєстрації актів громадянського стану в Україні» та Наказу Міністерства охорони здоров'я України № 24 від 4 лютого 1997 р., зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 3 березня 1997 р. за № 58/1862, «Про затвердження Умов та порядку застосування штучного запліднення та імплантації ембріона (ембріонів) та методів їх проведення».

Щодо визначення законних батька та матері дитини, народженої сурогатною матір'ю в результаті застосування екстракорпорального запліднення, то слід керуватися положеннями Сімейного кодексу України. Відповідно до положень ч. 2 ст. 123 Сімейного кодексу України «у разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя». При цьому згідно ч. 2 ст. 139 Сімейного кодексу України оспорювання материнства не допускається у разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій.

Наведені положення чинного законодавства України спрямовані на забезпечення захисту прав дитини та прав подружжя, що є біологічними батьками дитини. Так, дитині, що зачата в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій гарантовано право на родину, наявність матері та батька, що є його біологічними батьками. Такі батьки й дитина мають права, обов'язки та гарантії відповідно до Сімейного кодексу України. Таким чином, біологічні батьки дитини, що була виношена та народжена сурогатною матір'ю із застосуванням екстракорпорального запліднення, є законними батьками такої дитини.

Положеннями Розділу III Сімейного кодексу України встановлено права та обов'язки матері, батька і дитини. Так, ст. 139 Сімейного кодексу України передбачена можливість оспорювання материнства жінкою, яка записана матір'ю дитини, або жінкою, яка вважає себе матір'ю дитини, але не записана нею. Проте не допускається оспорювання материнства біологічної матері сурогатною матір'ю. Вважається, що зазначене положення регламентовано законодавчо, виходячи з моральних позицій. Так, передбачена можливість виникнення у жінки, що виношувала дитину (сурогатної матері) материнських почуттів до дитини, що є для неї біологічно чужою. У такому разі, права біологічної матері захищені законом; та перш за все, захищено права та інтереси дитини, враховуючи її генетичну та біологічну спорідненість з матір'ю.

Щодо правил оформлення документів при народженні дитини сурогатною матір'ю в результаті застосування екстракорпорального запліднення, то слід керуватися положеннями Правил реєстрації актів громадянського стану в Україні. Так, згідно з п. 2.2. Правил у разі

народження дитини жінкою, якій було імплантовано зародок, зачатий подружжям, реєстрація народження провадиться за заявою подружжя, яке дало згоду на імплантацію. У цьому разі одночасно з документом, що підтверджує факт народження дитини цією жінкою, подається засвідчена нотаріусом її письмова згода на запис подружжя батьками дитини. При цьому, в графі «Для відміток» робиться відповідний запис: матір'ю дитини згідно з медичним свідоцтвом про народження форми № 103/о-95 є громадянка (прізвище, ім'я, по батькові).

Саме такий порядок оформлення народження дитини має застосовуватися при народженні дитини через програму сурогатного материнства. Проте, на практиці, зазвичай, виникає багато питань з приводу того, кого слід записувати матір'ю дитини у свідоцтві про народження. У зв'язку з чим вбачається необхідним удосконалити законодавство, що регламентує порядок реєстрації народження дітей (у випадках сурогатного материнства).

Отже, законодавством України регламентовано деякі аспекти сурогатного материнства, а саме: визначено батьківство та материнство дитини, народженої сурогатною матір'ю, встановлено правила оформлення документів при народженні дитини сурогатною матір'ю, врегульовано медичну процедуру застосування програми сурогатного материнства.

На сьогоднішній день в Україні ще не відбулася в повному обсязі правова адаптація суспільства до розвитку медицини в галузі репродуктивних технологій, у результаті чого в законодавчому регулюванні сурогатного материнства виявлено такі недоліки:

- відсутність спеціального нормативно-правового акта, що детально регламентує всі аспекти відносин сурогатного материнства;
- неврегульованість суттєвих умов договору, що укладається між сурогатною матір'ю та біологічними батьками (подружжям).

Відсутність належного правового регулювання відносин сурогатної матері та подружжя може привести до порушень прав як біологічних батьків, так і сурогатної матері. Так, через законодавчі прогалини в правовому регулюванні сурогатного материнства на практиці можуть виникнути небажані життєві ситуації, пов'язані з відмовою сурогатної матері віддавати дитину біологічним батькам, шантажем переривання вагітності, вимогами додаткових грошей, погрозами розголошення інформації про народження дитини, про те, хто її виношував, або ж відмовою біологічних батьків виплатити сурогатній матері обіцяну грошову компенсацію, незабезпечення сурогатної матері належними умовами під час вагітності та пологів.

З метою запобігти зазначених наслідків, вважається необхідним захистити майнові та немайнові права й законні інтереси осіб, які беруть

участь у програмі сурогатного материнства, за допомогою застосування індивідуальних юридичних засобів та механізмів. Такими юридичними засобами та механізмами мають бути:

- підготовка договору між сурогатною матір'ю та біологічними батьками про виношування дитини;
- оформлення письмової згоди біологічних батьків на виношування сурогатною матір'ю ембріона, отриманого в результаті екстракорпорального запліднення;
- оформлення письмової згоди сурогатної матері на виношування ембріона біологічних батьків, а також згоди чоловіка сурогатної матері (за наявності);
- підготовка заяви сурогатної матері про відсутність претензій до біологічних батьків після закінчення програми сурогатного материнства;
- оформлення згоди сурогатної матері на запис біологічних батьків як батьків дитини в органах реєстрації актів громадянського стану;
- інші юридичні засоби та механізми.

Особливої уваги заслуговує договір між сурогатною матір'ю та біологічними батьками про виношування дитини, який має виступати основним засобом правового регулювання відносин учасників програми сурогатного материнства. Такий договір є головним документом, що визначає відносини біологічних батьків із сурогатною матір'ю, та має складатися відповідно до положень чинного законодавства України, враховуючи індивідуальні вимоги, побажання та можливості подружжя та сурогатної матері.

Література:

1. «Медичне право України» за редакцією д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка
2. Драгонец Я., Холлендер П. Современная медицина и право

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ДОГОВОРУ ПІДРЯДУ ТА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ

Народенко Артем Вікторович

студент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Новий ЦК, на відміну від попереднього, закріпив окремим видом договір про надання послуг, до того ж визнав, надання послуг великим масивом зобов'язальних правовідносин на ряду з передачею майна, виконанням робіт та іншим, це можна побачити зокрема в ст. 509 ЦК.

Але юридичне закріплення такого виду дій у зобов'язальних правовідносинах, як надання послуг породило нові проблеми: низький рівень деталізації даного питання став каталізатором для різнобічного,

нерідко діаметрально протилежного тлумачення договорів, що регулюють відповідні правовідносини.

На практиці ця проблема стоїть досить гостро. Не рідко через брак юридичної обізнаності особа укладає договір про надання послуг, хоча в подальшому при виникненні спору виявляється, що договір є підрядним, або навпаки. Це суттєво впливає на можливість захисту свого права та на характер зобов'язань. Наприклад, відповідно до ст. 852 та ст. 858 ЦК в разі порушення прав замовника за договором підряду він має право на безоплатне усунення недоліків, пропорційне зменшення ціни чи відшкодування витрат на усунення недоліків за власний рахунок, нового виконання роботи, чи навіть повернення грошей в передбачених законом випадках; а за договором про надання послуг - відшкодування збитків, адже жодних речових прав за результатом надання послуги у замовника не виникає. Момент оплати за першим договором, як правило, відповідно до ст. 854 ЦК, після здачі роботи, а за договором про надання послуг у будь-який визначений у договорі момент.

Фактичний зміст даних договорів складає діяльність однієї сторони за замовленням іншої, обидва договори є консенсуальними, і це далеко не всі їхні спільні риси. Тому я хочу запропонувати розмежування даних типів договорів за такими критеріями:

1. За предметом:

Від договору на надання послуг договір підряду відрізняється тим, що у договорі про надання послуг предметом є сам процес надання послуги, а не досягнення матеріалізованого результату.

Предметом договору підряду є індивідуалізований результат праці підрядника, який набуває однієї чи іншої матеріалізованої форми, оскільки робота виконується з матеріалів сторін і здається в вигляді придатному для оцінки. Робота та її результат у договорі підряду відокремлені один від одного в часі, однак вони тісно пов'язані та складають єдиний предмет договору.

А предметом договору на надання послуг є вчинення виконавцем певних дій чи здійснення певної діяльності. Послуги мають місце насамперед тоді, коли результат дій якщо і є, то перебуває за межами договору.

Таким чином, у якості предмета виступає корисний ефект від вчинення дій або діяльності послугодавця, який не набуває форми нової речі чи зміни вже існуючої.

2. За результатом діяльності:

Якщо у зобов'язаннях підрядного типу результат виконаних робіт має оречевлену форму, то у зобов'язаннях з надання послуг результат такої форми не набуває.

Сама послуга споживається у процесі надання, тому її визначення дається, як діяльність, спрямована на задоволення певних потреб.

3. За характером діяльності:

Виконання робіт - характеризується матеріальним характером, адже діяльність у процесі виконання відповідної роботи спрямована на досягнення матеріально вираженого результату, що виражається у нові речі, або зміні старої, послуги мають нематеріальний характер.

4. За змістом зобов'язання:

Визначальною ознакою є сама діяльність послугонадавача, оскільки при наданні послуг продається не сам результат, а дії, які до нього призвели.

На відміну від договорів на надання послуг у підрядних договорах сам зміст зобов'язання полягає в тому, щоб передати оречевлений результат роботи.

5. За конкретизацією особи виконавця:

У зобов'язаннях по наданню послуг результат невіддільний від діяльності виконавця, здійснюється, як правило, у момент її надання, тому важливе значення має особистість, самого виконавця в розумінні його професіоналізму, індивідуальних даних, досвіду тощо. Це положення поширюється, як на фізичну особу-виконавця так і на юридичну.

За загальним правилом не допускається покладення виконання послуг за договором на іншу особу, якщо інше не передбачене в самому договорі. А за договором підряду (ст. 838 ЦК) на свій власний розсуд підрядник може для виконання залучити інших осіб чи передоручити їм виконання договору на правах субпідрядників.

6. За обсягом зобов'язання:

Відповідно у ч.1 ст. 837 крім обов'язку виконавця виконати роботу, а замовника оплатити її, що в принципі за юридичною природою є тотожним зі змістом договору про надання послуг (ч.1 ст. 901), але й покладено обов'язок замовника прийняти роботу, в вигляді оречевленого результату, чого в договорі про надання послуг немає.

7. За інтересом замовника:

Велике значення для розмежування договорів підряду й надання послуг має характер інтересу відповідної сторони - замовника. Якщо цей інтерес зводиться до вчинення певних дій на його користь, у наявності договір надання послуг, а у випадку, коли передбачається здійснення дій з передачею результату, має місце договір підряду.

Отже, проблема розмежування договору підряду та договору про надання послуг є актуальною, як у теоретичному так і в практичному сенсі.

КОРПОРАТИВНІ ТА КООПЕРАТИВНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

Батрин Станіслав Віталійович

аспірант Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

Впродовж останніх років дискусія щодо визначення корпоративних відносин набула значної актуалізації. Над дослідженням цього та суміжних питань продовжують працювати як теоретики, так і практики з різних галузей права (Я. Шевченко, І. Спасібо – Фатєєва, В. Кравчук, С. Теньков, В. Васильєва, С. Кравченко, В. Мамутов, В. Щербина, О. Кібенко та інші).

Зважаючи на розмаїття наукових поглядів, підвищеного інтересу набуває міркування про можливість віднесення кооперативних правовідносин до корпоративних.

Не можна оминати увагою і те, що у різний час над питаннями, які виникають у процесі створення та функціонування кооперативів працювали такі вітчизняні науковці як В.Семчик, Ю. Шемшученко, а також представники нового покоління українських юристів – Я. Гаєцька – Колотило, О. Гафурова, О. Орлюк, О. Сонін, В. Уркевич, В. Федорович та інші [1, 17].

Розглядаючи напрацювання у сфері законодавчого забезпечення кооперативних відносин слід особливо акцентувати увагу на таких нормативно – правових актах як Господарський кодекс України (ГК), Цивільний кодекс України (ЦК), Закон України „Про кооперацію”.

Якщо брати як вихідний критерій віднесення тих чи інших відносин до корпоративних принцип, напрацьований у ст. 63 ГК (класифікація підприємств як юридичних осіб), можна прийти до висновку, що корпоративні відносини виникають не тільки у межах господарського товариства, але і у кооперативі.

Визначення, запропоноване у ст. 63 ГК, не можна назвати досконалим. Будучи суттєво перевантаженим за змістом, дефініція „корпоративного підприємства” (юридичної особи корпоративного типу) видається занадто розширеною. Якщо стосовно включення господарських товариств до такого переліку, - питань виникає найменше (хоча і питання про належність до групи юридичних осіб корпоративного типу командитного та повного товариства залишається дискусійним), то віднесення до корпоративних таких юридичних осіб як кооперативні підприємства, на наш погляд, не є достатньо обґрунтованим. Звертає на себе увагу сам спосіб розкриття поняття, запропонований у ГК і

сформульований таким чином: „корпоративними підприємствами є кооперативні підприємства...”.

Якщо притримуватись вищенаведеного, то можна прийти до висновку про те, що і кооперативні відносини є різновидом корпоративних. Але на нашу думку, згадані відносини мають істотні відмінності, що не дозволяють проводити класифікацію за принципами, на яких побудована ст. 63 ГК. Аналіз законодавства та наукових напрацювань схиляє до переконання, що кооперативні відносини є окремою, та повноцінно врегульованою групою відносин, котру не можна віднести до корпоративних.

Корпоративні правовідносини, як вбачається, можуть мати місце тільки в межах діяльності юридичної особи корпоративного типу.

Якщо ж до переліку юридичних осіб корпоративного типу не можна віднести кооперативи, тоді і кооперативні відносини не можна вважати різновидом відносин корпоративних.

Для кооперативних правовідносин характерним є те, що це відносини з приводу майна, ці відносини є речовими. На відміну від перших, корпоративні відносини – відносини не з приводу майна, а з приводу юридичної особи. Тому вони не мають речового характеру [2, 8]. Ми також повинні відмежовувати інтерес у задоволенні потреб (притаманний діяльності кооперативу) від мети отримання прибутку (що є ядром діяльності господарського товариства). До того ж, якщо єдиною формальною метою об'єднання у межах господарського товариства є мета одержання прибутку (підприємницька спрямованість), то об'єднання зусиль у кооперативі має не тільки економічну (задоволення економічних потреб), але й соціальну та іншу зумовленість (а не спрямованість). В межах кооперативу актуальним залишається запитання про перевагу економічних потреб над соціальними та навпаки. Таке є неприпустимим у діяльності господарського товариства, де мета одержання прибутку превалює над іншими другорядними цілями. Останні навіть не згадуються законодавцем при визначенні господарського товариства. Необхідними умовами для кооперативу є начала об'єднання майна, трудової діяльності і значної господарської (комерційної чи некомерційної по суті) цілі, тобто для кооператива є необхідними три ознаки, в той час як їх наявність у господарському товаристві є лише окремим випадком. Ці ознаки дозволяють не ототожнювати кооператив з іншими видами суб'єктів господарювання, визначають специфічні риси його господарської правосуб'єктності [3, 313]. Така думка прослідковується і у працях П. Чебуляка, який, визначаючи структуру майнових відносин юридичних осіб, розмежовував за видом кооперативну (колективну) та корпоративну юридичну особу [4, 69].

Кооператив – це в першу чергу об'єднання людей для нагального вирішення питань, що становлять колективний інтерес. Яскравим прикладом, що розкриває саме колективну обумовленість кооперативу та становить суть його діяльності є „ціна” голосу при вирішенні усіх питань діяльності, яка визначається формулою „одна людина - один голос”. Навпаки, будь – яка активність в межах господарського товариства скеровується не через призму спільних економічних, соціальних, побутових потреб, а в силу того, що кожен учасник такого товариства має чіткі уявлення про свій конкретний інтерес від діяльності товариства. У господарському товаристві колективний інтерес та принципи „внутрікооперативної демократії” формально є відсутніми. А особиста трудова участь у межах виробничого кооперативу є свідченням того, що кооператив є утворенням, яке невідривно, у своїй правовій природі, пов'язане з його членами. У свою чергу, активність господарського товариства не ототожнюється з діяльністю його учасників безпосередньо. Отже, вважаємо, що термін „кооперація” відображає головним чином взаємну активність між людьми для досягнення спільнокорисного результату.

На підставі вищенаведеного ми приходимо до переконання, що кооперативні правовідносини, які є внутріорганізаційними відносинами у межах кооперативу, займають самостійне правове положення та не є різновидом відносин, що виникають у межах господарського товариства (корпоративних відносин).

Література:

1. С. Гладкий. Кооперація, держава, право: теоретична модель історико – правового аналізу взаємозв'язків // Підприємництво, господарство і право. – 2008. - №5. - с. 17-20
2. В.М. Кравчук. Корпоративне право. К.: Видавництво „Істина”, 2008р. -718 с.
3. Хозяйственное право: Учебник / В.К. Макутов, Г.П. Знаменский, Н.С. Халулин и др.; Под ред. Макутова В.К.- К.: Юриком Интер, 2002. – 912с. – Библиогр.: с. 897 – 899
4. Ірина Жилінкова. Деякі питання права спільної власності за новим Цивільним кодексом України // Українське комерційне право. - №5. - 2004. - с. 66 -71

**ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ
ФАКТОРИНГОВИХ ПРАВОВІДНОСИН**

Токунова Анастасія Володимирівна

аспірант Інституту економіко-правових досліджень НАН України

Відповідно до відомостей інформаційного агентства РБК-Україна, на українському ринку факторингу кількість гравців-фінансових установ становить біля 80, з них 47 банків і більше 30 компаній. Але щодо останніх, можна відзначити, що реально пропонують і надають клієнтам факторинг 5-7 компаній, останні знаходяться на «індивідуальних» умовах, іншими словами: тільки декларують діяльність з надання факторингових послуг. Основний оборот факторингових операцій як і сам портфель переважно (близько 85%) належить 5-7 банкам (Укрсоцбанк, Укрексімбанк, Українська фінансова група, Тас-комерцбанк)[1].

Таким чином, бачимо, що сфера факторингу на сьогодні відноситься переважно до відання банківських установ. Тому реформування нормативної бази, яка регулює саме банківську сферу є надзвичайно актуальним.

Спеціальним нормативно-правовим актом у цій галузі є Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121-III. У п. 6 ч. 2 ст. 47 він встановлює, що банк може здійснювати такі операції та угоди: «б) придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, приймаючи на себе ризик виконання таких вимог та прийом платежів (факторинг);» [2].

В Україні чинною є Конвенція УНІДРУА «Про міжнародний факторинг», укладена 28 травня 1988 року в м. Оттаві та до якої 11 січня 2006 року приєдналася наша держава. Відповідно до пункту «б» статті 1 цього документу, фактор має виконувати принаймні дві з таких функцій:

- фінансування постачальника, включаючи надання позики та здійснення авансових платежів;
- ведення обліку (головної бухгалтерської книги) щодо дебіторської заборгованості;
- пред'явлення до сплати грошових вимог;
- захист від несплат боржників [2].

Бачимо, що обсяг обов'язків, покладених на фактора, значно ширший ніж встановлюється у Законі України «Про банки і банківську діяльність».

Таким чином, зважаючи на необхідність приведення законодавства України у відповідність з міжнародними документами,

ратифікованими нашою державою, а також з метою подолання колізій між актами національного законодавства, пункт 6 частини другої статті 47 Закону України “Про банки і банківську діяльність” буде корисним викласти в такій редакції:

“6) факторингові послуги: фінансування під відступлення права грошової вимоги (включаючи надання позики та здійснення авансових платежів), пов’язане з цим ведення обліку (головної бухгалтерської книги) щодо дебіторської заборгованості, пред’явлення до сплати грошових вимог від імені клієнтів або від свого імені, захист від несплат боржників, надання консультаційних та інформаційних послуг тощо;”.

Література:

1. <http://marketing.rbc.ua/publication/09.06.2008/2113>;
2. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07 грудня 2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – NN 5-6. – Ст.30.
3. Конвенція УНІДРУА про міжнародний факторинг від 28 травня 1988 року // Урядовий кур’єр. – 2006. – № 49.

**WTO AND ENVIRONMENTAL REQUIREMENTS: SOME ASPECTS
OF LEGAL REGULATION IN LITHUANIA, THE RUSSIAN
FEDERATION AND UKRAINE**

Edita Gruodytė

*Associated professor Ph‘d, Head of Public law department Vytautas Magnus
University, Lithuania*

Nikolay Kichigin

*Ph.D., research worker Institute of Legislation and Comparative Law under the
Government of the Russian Federation*

Aleksandra Chernous

*Ph.D., research worker Koretsky Institute of state and law of the National
Academy of Science of Ukraine*

Recently special attention has begun to be spared to the issue of meeting the world standards of quality and safety by domestic products and the ecologizations of economical activity on the whole, all of which has been due to an active development of the market relations in the post-Soviet states and their active collaboration in the international trade and their admission to the international organizations, in particularly to the World Trade Organization (WTO) [1]. WTO recognizes sustainable development as the central principle which is reflected in such basic WTO instruments as the Marakesh Agreement establishing World Trade organization (15 April, 1995) and the Doha Ministerial declaration (14 November, 2001). The achievement of sustainable development requires integration of economic, environmental and social components at all levels. The task may be achieved only by continuous dialogue and action in global partnership, focusing on the key sustainable development issues such as, for instance, protection of environment, economic and social development.

On the World Summit on sustainable development in Johannesburg, 2002, they regretted that it much less was done than it had been planned, and while preparing for the summit all the countries were asked during the year 2002 to work out national strategies for sustainable development and to create effective means of and instruments for their implementation. For example, in 2000 Lithuanian government established the Commission for national sustainable development where the prime minister presides. In the year 2003, Lithuanian government approved the Lithuanian National sustainable development strategy and formulated the main long-term, mid-term and short-

term goals and instruments for the their implementation therein. Additionally, there has been foreseen the creation of an effective system to monitor the Strategy's implementation, providing an opportunity to regularly assess the achieved progress and to reveal obstacles and problems. The Ministry of Environment has formed a group of experts in various fields with the aim of regular analysing exterior and interior changes, timely preparing recommendations for the elimination of the revealed weaknesses.

The main criteria for identification of sustainable development in the environmental sector in Lithuania are the following: emissions of greenhouse gases (thousand tones CO-2 equivalent 0,4 in 2000, 0,3 in 2006), emission of air pollutants (total emissions from 445,6 in the 2000, to 396,7 in the year 2006), maximum annual average concentrations of ambient air pollutants in Lithuanian cities and towns, waste water, collected wastes and protection of biodiversity and landscape (for example, in 2004 forest land area was 2069,1 thousand ha while in 2008 - already 2142,9 ha) [2]. One of the problems identified in the aforesaid National strategy is related to environmental sector effective usage of energy for creation of BVP- Lithuania uses 1,7 as much energy as the European average and hopes TO REACH EUROPEAN AVERAGE till the year 2020.

In light of the aforesaid it should be noted that unlike the legislation of European Union, the WTO legal instruments do not expressly stipulate the environmental requirements because they are intended to regulate the questions of the world trade [3]. One indirect factor that primarily causes changes in the environmental legislation is the reform of the technical regulation.

Presently, Russia is not an accessory to the WTO. Nevertheless, with the eye to accede to WTO, the Russian Federation has adopted legislation on technical regulations and is now elaborating technical rules including those containing environmental requirements. Moreover, if Russia accedes to the WTO, the legal regulation of the environmental aspects of economical activity will have to be both brought into accordance with express requirements of the WTO (in the part of the wastes handling) and changed under the influence of indirect factors (unification of the environmental requirements, procedures for obtaining licenses, limits on emissions, introduction of the environmental audit and insurance).

Taking into account the integration processes now existing in Ukraine and in accordance with Section 1 Paragraph 4 of the Conception of the Project of the National Special Economic Program of Industrial Development for the period up to 2017, approved by the Direction of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 947-r of July 9, 2008, the social and ecological orientation of the reforms in the industry and realization of innovative type of industrial development were acknowledged as the basic principles of the public industrial policy. According to Paragraph 2 Clause III of the State program for industrial

development in 2003-2011 approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No.1174 of July 28, 2003 the biotechnology, technical equipment and technology for the agroindustrial complex and ecological technologies were acknowledged one of the high priority innovative kinds of industrial activity. Legal regulation of these types of activity also includes the norms of current legislation on genetically modified organisms (GMO), agrochemicals and pesticides etc. In this respect special consideration must be given to the main problems of current legislation in this sphere.

Use of GMO in the food industry has such positive aspects as a possibility to solve the problems of overcoming hunger and poverty, to promote quality of food products and to decrease the heavy ecological loading on environment in the result of the use of pesticides and agrochemicals. At the same time, the introduction of genetically modified (GM) food poses threats to the environmental safety. In particular, one of the acute problems of the present days is the issue of the prohibition to use GMO in child's food products. It's an experiment over a man which can naturally bring to violation of basic human rights as well as an experiment over the nature.

In Russia, the problem of use of the GM food is being outspoken in the scientific community and mass media. The Federal Law No.86-FZ of June 5, 1996 "On State Regulation of Genetic Engineering Activity" is in effect. Moreover, the legislation on protection of consumers prescribes the obligations of enterprises to report to consumers the information about availability of components got with the use of GMO in the event that amount of such organisms in such components exceeds 0.9%.

Upon analysis of the current Ukrainian legislation we can hardly say that it contains no any rules on GMO, because it regulates certain aspects of their use, primarily the questions of informational and analytical nature as well as those regarding certain aspects of the export-import and trade of GMO and making products with the use of GMO. According to the Article 53 of the Law of Ukraine "On Environmental Protection" No.1264-XII of June 25, 1991, GMO is subject to the environmental examination governed by the Law of Ukraine "On Environmental Examination" No.45/95-VR of February 9, 1995. Certainly, it is a positive aspect of legal regulation of GMO in Ukraine.

In the sphere of legal regulations of handling pesticides and agrochemicals in Ukraine there are hectic debates on the issues of registration of pesticides and agrochemicals, granting permissions to import unregistered pesticides and agrochemicals for scientific and research purposes, certification and licensing of pesticides and agrochemicals including licensing of import of the substances for plant protection etc. Special consideration should be given to the question of handling unfit pesticides, including those prohibited for application. They are classified as dangerous wastes and are subject to appropriate legal regulations.

The Russian Federation has similar legal regulations in the sphere of handling pesticides and agrochemicals. Like in Ukraine, in Russia the problem of utilization of the overdue pesticides and agrochemicals kept by agricultural producers is the hot issue of the day. Assistance from the state seems to be indispensable to solve this problem as far as many agricultural producers do not have sufficient finance and other possibilities to minimize potential environmental harm.

At present, it is possible to distinguish a few actual and debatable problems in the sphere of handling wastes in Ukraine:

- prohibition of import to Ukraine of dangerous wastes for the purpose of their storage, making harmless or burial;
- utilization and making harmless of a separate group of dangerous wastes composed of chemical substances for plant defence that are unapt for the use and forbidden for application;
- successive reduction of the volumes of the accumulated toxic wastes by means of their utilization, making harmless and disposal of site;
- limitation of formation of toxic wastes by means of restructuring production processes (where it is possible), regeneration and implementation of the low-waste technologies and processes of the closed cycle (including creation of the «cascading system of production»);
- cleaning the territories polluted with toxic wastes etc.

Special consideration should be given to the absence in Ukraine of legislative regulations of the activity on the use of various types of synthetic liquid fuel, sewage gas, bio-fuel and technologies of generation and use of non-conventional power sources.

With the aim to remedy the situation in Ukraine regarding handling wastes, Article 5 of the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine “On the state of implementation of legislation in the field of handling wastes in Ukraine and ways of its improvement” No.2967-IV of October 6, 2005 sets forth the following recommendations:

- development and implementation in Ukraine of the state cadastre of wastes (Article 5 Part 15),
- realization of inventory of storage places of unfit for the use pesticides and agrochemicals with the purpose of determination of owners (Part 19),
- development of the mechanism of providing utilization and making harmless of pesticides and agrochemicals unfit for use (Part. 20) etc.

Unfortunately, most of these provisions remain in the status of recommendations and do not lead to solution of any problems in this sphere. In addition to legal acts regulating activity on handling wastes, there is need for an

effective mechanism of state administration and control as well as analysis and use of the experience of other countries in solving said problems.

On the whole, the legislation of Russia conforms to the international requirements in the field of handling wastes. At the same time a great number of questions related to handling wastes, their conversion and second use remain unsettled. It is necessary to develop legislation on peculiarities of utilization of certain types of wastes, for example, cars, sorting of solid domestic wastes.

It was repeatedly underlined in mass-media that about 80% of capital assets on the modern industrial enterprises of Ukraine were threadbare. The same situation can be seen in Russia. For example, depreciation of capital assets of the heat supply systems of the subjects of the Russian Federation is estimated from 40 to 75 per cent [4]. On the one hand, it can affect the amount and quality of the products/services that are produced/rendered. On the other hand, there is a risk of occurrence of unfavourable environmental consequences and growth of environmental requirements to the technologies in use on the enterprise and their products. All of the aforementioned results in the growth of the producer's charges. In Ukraine, this problem is intensified as a result of the poor state financing of nature protection measures (in particular, financing on the residual principle), as well as in connection with opting for cheap methods of realization of state plans and programs for the sake of bigger volumes of their implementation. Hence, a question about changing the sources of financing flows natural. In this respect, the focus is shifted to the attraction of financial resources of collective and private, domestic and foreign investors. It is logical that in this connection the question of importance of financial incentive for business entities in this sphere becomes very important. This purpose may be achieved, for example, by means of introducing, in addition to the existent economic instruments (charges and payments for pollution, ecological funds, penalties, etc.), such regulators of nature management, as: different types of tax exemptions, credits and loans on favourable terms, flexible system of ecological taxes, material incentives for the ecologization of production activity, differentiation of pricing taking into account the environmental criterion etc.

In Russia, the problem of effective economic stimulation of users of natural resources is no less sharp. Although there are some economic instruments (income tax privileges, investment tax credit, payment for negative environmental impact), their efficiency and effectiveness is not high. The situation can be remedied due to the special-purpose financing of the environmental measures from the budgets of all levels, more flexible use of the mechanism of payment for negative environmental impact, implementation of the mechanism of a state-private partnership for the joint solution of environmental problems by the state and users of natural resources.

The described measures will assist in the development of the environmental entrepreneurship. In Russia, as well as in Ukraine, an

environmental entrepreneurship (an entrepreneurial activity which is carried out for the preservation of the environment) is officially acknowledged and supported by the state. However, in the conditions of absence of any mechanisms of support and stimulation the state support is purely declarative and carried out, as a rule, «on paper» only. Undoubtedly, that the environmental entrepreneurship exists in these countries (waste conversion, environmental audit, eco-labeling etc.). However, it is slowly developing and, frequently, unprofitable in absence of any interest on the part of the state and being unclaimed on the part of the business.

Thus, we may conclude that taking into account the fact that Lithuania is a participant of WTO since 2001 and a member state of EU since 2004, its legislation to the greatest possible extent conforms to the environmental requirements set forth by these international organizations. In this country there are fewer problems with technical regulations than in other countries coming out from the USSR. In particular, Ukraine and Russia have similar environmental problems in this sphere, and acceding to WTO can have both positive and unfavourable impact on the environmental activity of both states. At the same time, creation of favourable conditions and practical realization of the effective state and public environmental control may bring a more positive result for ecology and environmental legislation.

Literature:

1. For today, the WTO has more than 150 members. Particularly Lithuania is a member of the WTO since 31 March 2001. Ukraine became the WTO's 152nd member since it ratified the Protocol on the Accession of Ukraine to the World Trade Organization (Geneva, 5 February, 2008) by the Law of Ukraine No.250-VI of April 10, 2008 // Golos Ukraini No.76 of 19.04.2008. Official web site of the WTO: http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/lithuania_e.htm
2. Sustainable development indicators.P.3 // <http://www.stat.gov.lt>
3. Lithuania is a member of the European Union from 1(st) May 2004 // <http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%A1>
4. Толкушкин А.В. Комментарий (постатейный) к Федеральному закону от 17 августа 1995 года № 147-ФЗ «О естественных монополиях». Подготовлен для системы КонсультантПлюс, 2006.

ЕКОЛОГІЧНА СЕРТИФІКАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Бугера Сергій Іванович

*кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи
Української академії аграрних наук*

Згідно ст. 1 Закону України «Про підтвердження відповідності» сертифікація це процедура, за допомогою якої визнаний в установленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем екологічного управління, персоналу встановленим законодавством вимогам [1]. При цьому відповідно до ст. 1 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» сільськогосподарська продукція це сільськогосподарські харчові продукти тваринного і рослинного походження, що призначені для споживання людиною у сирому або переробленому стані як інгредієнти для їжі [2].

Екологічну сертифікацію продукції, і в тому числі сільськогосподарської, здійснюють з метою стимулювання виробництва продукції, надання послуг та використання технологічних процесів, які найменше забруднюють довкілля та гарантують безпечність продукції (послуг) для життя, здоров'я, майна та довкілля. Екологічний сертифікат і знак відповідності сприяє конкурентоспроможності продукції. Розроблення нових видів матеріалів, виробів, технологічних процесів вимагають спочатку створення технічних умов, стандартів, а потім розроблення процедур їх сертифікації.

В розвинених країнах екологічна сертифікація достатньо поширена, є обов'язковою та доповнює сертифікацію продукції й послуг. У Франції законодавством екологічна сертифікація у сільському господарстві впроваджена ще з 1960 року. Для неї встановлені екологічні сертифікаційні знаки, які отримали назву «червоні позначки». Їх маркують поруч з національним маркувальним знаком NT. В Німеччині екологічну сертифікацію продукції введено з 1974 року.

Труднощі з екологічною сертифікацією продукції Данії полягають в тому, що вона межує з основними забруднювачами довкілля — країнами Великобританії, Східної Європи та Скандинавії. Ці відмінності відбилися в її законодавстві. Споживачі продукції Данії зважають на наявність на продукції екознаків, але оскільки їх використання є добровільним окремі виробники продукції впроваджують свої знаки, що створює їх конкуренцію на ринках. Тому уряд Данії підтримує впровадження єдиного екознаку для екологічної сертифікації продукції країн ЄС.

Загалом екологічна сертифікація в ЄС опирається на такі превентивні заходи: шкоду довкіллю попереджують за допомогою усунування джерел його забруднень; ефективність сертифікації залежить від безпечності продукції та послуг для довкілля; перевищення критеріїв екологічної сертифікації відповідних вимог стандартів; вплив екологічної шкоди довкіллю вивчають та аналізують на всіх життєвих періодах продукції від її проектування до утилізації; окрім матеріальної шкоди досліджують також естетичні, чуттєві тощо показники продукції.

Незважаючи на добровільність здійснення екологічної сертифікації для всіх країн ЄС, з 1993 року чинною є Директива ЄС, що надає переваги сертифікованій продукції на єдиному європейському ринку (ціна такої продукції значно вища). Інформація щодо критеріїв її екологічності розповсюджується разом з термінами їх чинності. Складання переліків видів продукції, які підлягають екологічній сертифікації та маркуванню їх відповідними сертифікаційними знаками покладено на уповноважені національні органи країн-членів ЄС з участю виробників, споживчих товариств, екологічних організацій, окремих фахівців тощо, які беруть участь в консультативному форумі.

У зв'язку з конкуренцією знаків екологічної сертифікації, в якій окремі продавці не завжди дотримуються встановлених правил, створено спеціальний Підкомітет ISO з екологічного маркування продукції, а підставою здійснення екологічної сертифікації є вимоги стандартів ISO серії 14000 та укладена в 1999 році Угода десяти європейських країн щодо взаємного визнання акредитації органів екологічної сертифікації, випробувальних лабораторій, атестації інспекційних органів і персоналу.

В Україні система управління навколишнім середовищем регламентована стандартами ДСТУ ISO серії 14000. В цих стандартах регламентовано: склад, опис елементів системи й настанови щодо застосування; принципи управління, системи і засоби забезпечення; загальні принципи та процедуру аудиту, аудит систем управління довкіллям і класифікаційні вимоги до аудиторів з екології [3, с. 308-311].

Підсумовуючи можна зазначити, що для підвищення рівня конкурентно спроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках необхідним є вдосконалення питання правового регулювання її якості. Світовий досвід вказує, що значну роль у підвищенні якості продукції має її екологічна сертифікація. Оскільки при цьому можливе не тільки забезпечення потреб споживача, але й раціональне використання природно ресурсного потенціалу та ефективне управління навколишнім середовищем.

Література:

1. Закон України «Про підтвердження відповідності» (від 17 травня 2001 року № 2406-III) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №32. – Ст. 169 (із змінами).
2. Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів» (від 23 грудня 1997 року № 771/97-ВР) // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №19. – Ст. 98 (із змінами).
3. Боженко Л. І. Метрологія, стандартизація, сертифікація та акредитація: Навчальний посібник. — Львів: Афіша, 2006. — 324 с.

НАУКОВИЙ ПЛЮРАЛІЗМ РОЗУМІННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Кудінов В.О.

здобувач Національного університету біоресурсів і природокористування

Земельна реформа та інші поняття, пов'язані з даною проблематикою, досить широко вживаються в повсякденному житті пересічними громадянами та високопосадовцями. Хоча розуміння сутності цього феномену є доволі дискусійними в наукових колах, тим більше, що чинне законодавство не містить її дефініції. Лише у постанові Верховної Ради України від 18 грудня 1990 року «Про земельну реформу» зазначається, що вона є складовою частиною економічної реформи, яка здійснюється в Україні у зв'язку з переходом економіки держави до ринкових відносин [1].

Загалом «реформа» є словом латинського походження (лат. *Reformato* – перетворюю, поліпшую) і означає перетворення, зміну, перебудову якої-небудь сторони суспільного життя (порядків, інститутів і установ) [2, с. 597].

М.В. Шульга вважає, що земельна реформа – це сукупність соціально-економічних, організаційних та правових заходів, які забезпечують істотні, докорінні зміни та вдосконалення земельних відносин з метою найбільш ефективного використання та належної охорони земель для задоволення продовольчих та сировинних потреб держави [3, с. 27-28].

Дане визначення викликає ряд заперечень. По-перше, чому вдосконалення земельних відносин має за мету лише використання та охорону земель, якщо основним завданням вітчизняної земельної реформи є розширення кола власників на землю. Тим більше, згідно зі ст. 78 ЗК України, право власності на землю – це право володіти, користуватися і розпоряджатися земельними ділянками [4]. Тому доцільно говорити не тільки про використання, але й володіння і розпорядження.

По-друге, достатньо сумнівним видається наявність у державі потреб. Логічніше говорити про інтереси. Тим більше, у ст. 1 Закону України «Про основи національної безпеки України» було визначено законодавцем, що національні інтереси – це життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток [5].

По-третє, викликає заперечення визнання єдиного суб'єкта земельних відносин – держави, що, по суті, віддзеркалює радянську парадигму. Сучасне законодавство закріпило, що земля в Україні може перебувати у приватній, комунальній та державній власності. Отже, пріоритет надається інтересам людини (громадянина) та суспільства.

Дещо схожу позицію з М.В. Шульгою має Арнаут А.Г., який визначає земельну реформу як логічну, послідовну, науково обґрунтовану сукупність правових, економічних, організаційних та технічних заходів, що забезпечують зміну земельного ладу в державі шляхом перетворення існуючих та створення нових за змістом земельних правовідносин, які відповідають сучасним вимогам розвитку суспільства та характеристикам ринкової економіки країни [6, с. 24].

На нашу думку, не зовсім вірно зводити комплекс заходів виключно до правових, економічних, організаційних та технічних, оскільки коло заходів щодо вдосконалення земельних відносин у Україні значно розгалужене. Крім того, вітчизняна реформа є не тільки логічною, послідовною, науково обґрунтованою, але й базується на інших важливих принципах, як законність, демократизм, об'єктивність, системність, гласність, гуманізм тощо.

Близькою нашому баченню, є позиція Андрейцева В.І., який під земельною реформою розуміє врегульовану спеціальним земельним законодавством систему дій різних суб'єктів та сукупність організаційних, економічних, екологічних, науково-технічних, землепорядних та державно-правових заходів, спрямованих на докорінне перетворення (зміну) та вдосконалення земельних правовідносин відповідно до сучасних вимог розвитку суспільства, держави і забезпечення земельних потреб громадян України [7, с. 14].

Доволі цікавим та неординарним є визначення земельної реформи О.І. Заєць, згідно з яким під земельною реформою слід розуміти врегульовані правом суспільні відносини процесуального характеру, що опосередковують перехід суспільства і держави від старих земельних правовідносин до якісно нових, у межах яких державні органи, громадяни та їх організації реалізують свої права та обов'язки щодо перерозподілу земель (у тому числі їх приватизації та паювання), посилення заходів їх

охорони, правотворчості та вдосконалення системи державного управління в галузі використання та охорони земельних ресурсів з метою відновлення ефективного використання земель України [8, с. 13-14].

Хоча знову метою земельної реформи є використання земель, заперечення щодо цього ми визначили раніше. Крім того, автор не послідовний, тому що спочатку зазначає про необхідність переходу суспільства і держави від старих земельних правовідносин до якісно нових, а потім про необхідність відновлення ефективного використання земель України.

У цілому можна виокремити такі підходи щодо розуміння поняття «земельна реформа»: земельна реформа як сукупність певних (соціально-економічних, організаційних, правових, екологічних, землевпорядних, технічних тощо) заходів; земельна реформа як система дій різних суб'єктів; земельна реформа як врегульовані правом суспільні відносини процесуального характеру; земельна реформа як не лише процес перетворення суспільних відносин, а й утвердження нових; земельна реформа як комплекс заходів тощо.

Контент-, івент-аналіз наукових розвідок, присвячених дослідженню земельної реформи в Україні, а також семантичний аналіз поняття «земельна реформа», дозволяє дійти висновку, що конструкції «сукупність заходів», «система дій», «комплекс заходів» та «суспільні відносини» є найбільш поширеними при його трактуванні, при чому здебільшого переважає саме перший підхід.

Використовуючи при визначенні поняття «земельна реформа» конструкції «сукупність дій» чи «комплекс дій», вважаємо це не досить вдалим, тому що вони характеризують неупорядковану множину елементів. Найбільш вірним є використання терміну «система».

Отже, на нашу думку, під земельною реформою необхідно розуміти систему дій державних та недержавних інституцій, направлених на вдосконалення землевпорядкування відповідно до національних інтересів України.

Література:

1. Про земельну реформу: постанова Верховної Ради України від 18 грудня 1990 року // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 10. – Ст. 100.
2. Большой юридический словарь / Под ред. Сухарева А.Я., Зорькина В.Д., Крутских В.Е. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 790 с.
3. Шульга М.В. Актуальные правовые проблемы земельных отношений в современных условиях. – Харьков: Фирма «Консум», 1998. – 224с.

4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2002. — № 3-4. — Ст. 27.
5. Про основи національної безпеки України : Закон України // Офіційний Вісник України. — 2003. — № 29. — Ст. 1433.
6. Арнаут А.Г. Земельна реформа в Україні та Румунії: порівняльний аналіз законодавства : Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Андрій Георгійович Арнаут. — К., 2007. — 197 с.
7. Андрейцев В. І. Правові засади земельної реформи і приватизації земель в Україні : [навч.-практ. посіб.] / В. І. Андрейцев. — К.: Істина, 1999. — 320 с.
8. Заєць О. І. Правові аспекти земельної реформи в Україні : дис... канд. юрид. наук : 12.00.06 / О.І. Заєць. — К., 1999. — 197 с.

ІСТОРИКО – ПРАВОВІ АСПЕКТИ СЛУЖБОВИХ ВИНАХОДІВ

Яшарова Марія Миколаївна

аспірантка Приазовського державного технічного університету

Сьогодні все більшого значення набуває законодавче врегулювання порядку використання об'єктів промислової власності, створених під час виконання службових обов'язків (далі - службові винаходи). Вирішення цих питань дозволить стимулювати і авторів винаходу в пошуках творчого рішення, і зацікавленість роботодавця у тому, що цей винахід дозволить йому в майбутньому не тільки повернути вкладені кошти, а й одержати прибуток.

Останнім часом з'являються цікаві публікації, присвячені зазначеним проблемам, навчальні посібники, але аспект порівняння історичного досвіду та сучасності висвітлено недостатньо [1,2,3]. Автор даної статті пропонує простежити розвиток становлення правової охорони винаходів, зокрема прав на службові винаходи, у різні історичні періоди, визначити, кому належало право на винахід, та проаналізувати стан законодавства на сучасному етапі розвитку.

За чинним законодавством України про інтелектуальну власність переважна більшість творчих результатів створюються в порядку виконання службового завдання. Але в сучасних умовах право на зазначені результати належать не тільки державним організаціям, а будь-яким підприємствам, організаціям і установам різних форм власності. Проте правовий режим роботодавців щодо об'єктів інтелектуальної власності різними законами України про інтелектуальну власність визначається по-різному і не досить чітко. Закон про авторське право проголошує, що твір належить роботодавцю лише за умови, що автор перебуває в трудових відносинах з ним (ст. 16 «Авторське право на службові твори» Закону України «Про авторське право і суміжні права»). Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» більш ґрунтовно визначає правовий режим роботодавця (ст. 9). Закон визначає умови, за яких за роботодавцем визнається право на службовий винахід чи корисну модель. Роботодавцеві належить об'єкт промислової власності лише за умови, що він створений автором, який перебуває в трудових відносинах з ним і з винахідником укладений письмовий договір щодо розгляду та умови виплати йому (його правонаступнику) відповідної винагороди [8].

У національному законодавстві визначення прав на одержання патенту закріплено у Законі «Про охорону прав на винаходи і корисні

моделі» . Якщо винахід класифікується як службовий, то право на одержання патенту має роботодавець. Але все, що створюється авторами під час роботи над винаходами, є результатами їх інтелектуальної творчої діяльності. Тому винахідники теж повинні мати права на останні згідно з Конституцією України. Означене вказує на те, що правове врегулювання відносин найманого працівника як автора службового винаходу і роботодавця, - недосконале.

У зв'язку з актуальністю даного питання, варто звернутись до історичного досвіду. У дореволюційній Росії (до якої належала більша частина території нинішньої України) право на промислові винаходи та вдосконалення регулювалось Законом від 20 травня 1896 р., де зафіксовано право на використання технічної творчості у галузі промисловості. На думку відомого російського цивіліста В.Синайського: «...Закон цей застарілий і не відповідає сучасним потребам. Сьогодні вироблено проект Міністерства торгівлі та промисловості, який значно поліпшує регулювання патентного права; а саме: за ним визнається право на патент за винахідником - службовцем, а не за фабрикантом». З вищевикладеного бачимо, ще у ті часи законодавцем ставилось питання: кому повинно належати право на службовий винахід.

У 1919 р. право на винаходи фактично націоналізовано. Першим законодавчим актом у галузі винахідництва було Положення про винаходи від 30 червня 1919 р. Ним ліквідовано право на патентну монополію і залишалось авторське право за винахідником. Але у цьому правовому акті винаходи, створені робітниками і службовцями у період їх діяльності на підприємствах, спеціальному правовому регулюванню не підлягали [7]. Останні мали право заявляти винахід на своє ім'я та отримувати авторські свідоцтва у тому разі, коли винахід було зроблено у порядку виконання ними службових обов'язків. Якщо він визнавався корисним та придатним до використання, автор отримував винагороду незалежно від умов створення винаходу.

У 1924 р. було прийнято Закон про патенти та винаходи. Він встановлював спеціальні норми регулювання відносин, пов'язаних зі створенням та впровадженням службових винаходів. Однак за винахідником право на винагороду не зберігалось. Разом з тим у правовій літературі позиція цього Закону не поділялась та було запропоновано ввести обов'язкову виплату автору винаходу винагороди за передачу прав на отримання патенту за його використання.

Наступний етап розвитку винахідництва та його правового регулювання вимагали введення нової системи охорони прав на винаходи. Так, у 1931 р. прийнято Положення про винаходи та технічні вдосконалення. Цей законодавчий акт запровадив нову правову норму щодо регулювання службових винаходів - видачу авторам обов'язкового

авторського свідоцтва. Дане право виникало за наступних вимог: якщо винахід створений у зв'язку з дослідженням, розробленням та випробуванням винаходів; коли організація, де створювався винахід - соціалістична та спеціально займалася розробкою і створенням нової техніки. Класифікація винаходів як службових не впливала на виплату винахіднику винагороди. Більше того, автори цих винаходів мали право на винагороду незалежно від займаної посади.

На початку 40-50-х рр. ХХ ст. прийнято нові нормативні акти, які розвивали інститут службового винаходу. Останні доповнювали один одного, але спільним у них було те, що автору службового винаходу видавали авторське свідоцтво, а не патент. Якщо винахід розроблений на підприємстві, у науково-дослідному інституті, у проектно-конструкторському інституті, в організації у порядку виконання службового завдання, на нього також видавалось свідоцтво автору винаходу, але із зазначенням у останньому організації, де винахід розроблявся. Але право на вказаний винахід визнавалося тільки за автором творчого рішення. Інтереси ж організації забезпечувалися лише згадкою про неї у авторському свідоцтві. Недостатність вирішення даного питання полягала у тому, що отримання свідоцтва на винахід і вжиття необхідних заходів щодо захисту прав держави на нього були цілком за винахідником, оскільки правовий статус організації, де створено винахід та найменування котрої тільки згадувалося у авторському свідоцтві, належним чином не регламентувалося. Тому ці організації не виявляли своєчасної турботи про належне оформлення охоронного документа, вважаючи, що надання заявки та отримання свідоцтва на службовий винахід - особиста справа автора. Це призвело до того, що де-які винаходи залишалися без надійної правової охорони як всередині країни, так і за її межами.

У юридичній літературі того часу, виділяють дві основні ознаки службового винаходу, за якими організація мала право на отримання свідоцтва на своє ім'я. Перша - це наявність зв'язку між організацією та автором винаходу згідно з трудовим законодавством. Друга ознака - створення винаходу в плановому порядку чи у порядку виконання одноразового завдання, даного адміністрацією цієї організації. Таким чином, право організації отримувати на своє ім'я авторське свідоцтво на винахід, створений конкретним автором, виникає не на будь-який винахід, а тільки на той, котрий створений при виконанні службового завдання у процесі виконання робіт згідно з планом розробки та впровадження нової техніки чи відповідно до інших подібних планів. Відносно всіх інших винаходів, які не мають таких ознак, право на отримання свідоцтва з'являлося лише у автора винаходу, однак він не мав права вибору між авторським свідоцтвом або патентом.

Наступним правовим актом, що розглядав проблеми винахідництва, було Положення про відкриття, винаходи та раціоналізаторські пропозиції, прийняте 21 серпня 1973 р. Згідно з ним право на службовий винахід визнавалось за автором винаходу. Цей винахідник міг за своїм бажанням вимагати визнання за ним тільки авторства з наданням прав і пільг, передбачених законодавством, з передачею державі виключного права на винахід та отримання авторського свідоцтва або ж визнання за ним авторства і надання виключного права на винахід та отримання патенту. Але згідно з п. 24 цього Положення: якщо винахідник все ж таки отримував такий патент, то подальша доля патентоодержувача, турбота про впровадження винаходу ставала особистою справою його власника. І ці питання не були предметом державних інтересів. Очевидно, патентоодержувач - громадянин СРСР не міг організувати промислове застосування винаходу тому, що на той час засоби виробництва не могли знаходитися у приватній власності.

Останнім нормативним актом у галузі винахідництва, прийнятим за роки існування СРСР, був Закон 1991 р. «Про винахідництва в СРСР». Згідно з ним на службовий винахід видавався патент. Право на нього визнавалось за автором винаходу чи за роботодавцем за умов, якщо між автором та роботодавцем укладений відповідний договір. Автор такого винаходу мав право на безоплатну виключну ліцензію. Якщо між працівником та роботодавцем не укладався вказаний договір, то патент видавався автору винаходу. В цьому разі роботодавець мав право використовувати даний винахід на умовах, визначених ліцензійним договором.

Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що порушені проблеми вдосконалення правового врегулювання інституту службового винахідництва заслуговують на увагу законодавців, науковців та інших суб'єктів законодавчої ініціативи. Найважливішою проблемою є вирішення питання про те, у кого першочергово виникає право на службовий винахід: у працівника - автора винаходу чи роботодавця, котрий забезпечив його створення. Адже потрібен збалансований підхід до даної проблеми, тому що надмірне обмеження інтересів автора винаходу позбавить його стимулів до винахідницької діяльності, у свою чергу обмеження прав роботодавця призведе до втрати ним зацікавленості у використанні винаходу.

Виключне право на використання об'єкта інтелектуальної власності охоплює всі майнові права творця цього об'єкта. Майнові права належать роботодавцю за таких умов:

- творець об'єкта інтелектуальної власності перебував у трудових відносинах з роботодавцем на підставі договору трудового найму;
- договір найму визначає коло службових обов'язків творця, до числа

яких входить обов'язок створювати об'єкти інтелектуальної власності;

- об'єкт інтелектуальної власності створено в порядку виконання трудового договору;

- об'єкт інтелектуальної власності слід визнавати службовим і за умов, що роботодавець надавав творцю фінансову, матеріальну та іншу допомогу або іншим чином істотно сприяв творцеві у процесі створення зазначеного об'єкта. Ця допомога має бути такою, без якої об'єкт інтелектуальної власності не міг би бути створений;

- договір має бути укладений лише в письмовій формі;

- у договорі обов'язково має бути визначений розмір винагороди за використання об'єкта інтелектуальної власності, створеного за договором найму, строки і порядок її виплати.

При будь-якому використанні об'єкта інтелектуальної власності, створеного за договором найму, роботодавець має право зазначати своє найменування або вимагати такого зазначення.

Крім договору найму не виключається за чинним законодавством укладення і спеціального договору між роботодавцем і творцем об'єкта інтелектуальної власності, в якому визначаються права й обов'язки сторін. Це досить складні договори, оскільки в нас ще немає належного досвіду їх укладання. У таких договорах важко визначити вартість створеного об'єкта інтелектуальної власності без попереднього його випробовування

Щоб відповісти на це питання та спробувати вирішити його, слід проаналізувати і чинне патентне законодавство України, і відповідне законодавство зарубіжних країн, а також вивчити та проаналізувати історичний досвід. І тільки ретельно розглянувши все це у комплексі, можна робити відповідні висновки та пропозиції. У процесі становлення інституту службового винаходу кожен прийнятий нормативний акт мав недоліки, але потрібно мати на увазі, що, як свідчить історія, майже всі законодавчі акти визнавали право на винахід за його автором. Адже творча особа завжди менш захищена, ніж роботодавець. Тому, на мою думку, незважаючи на те, що патентне законодавство України передбачає право роботодавця на одержання патенту, було б доцільно визначити: першочергове право на одержання патенту виникає все ж таки у винахідника. І тільки потім він зобов'язаний передати це право, на підставі відповідного договору, роботодавцеві, який забезпечив умови для створення даного службового винаходу.

Література:

1. Карпенко А., Клявін В., Святоцький О., Федченко Л. Правові питання взаємовідносин, пов'язаних із створенням службових винаходів // Право України. - 1998. - № 9. - С. 34 - 37.

2. Глухівський Л. Службовий винахід у контексті національного

законодавства: проблеми неврегульованості // Інтелектуальна власність. - 2003. - №2. - С. 24 - 28.

3. Шабліовський А. Досвід та проблеми винахідництва і підтримка творчої діяльності в науці // Інтелектуальний капітал. - 2003. - № 3. - С. 3 - 12.

4. Андрощук Г. О., Роботягова Л. І. Патентне право: правова охорона винаходів: Навч. посіб. - К., 1999. - С.156.

5. Дахно І. І. Право інтелектуальної власності: Навч. посіб. - К., 2003. - С.200.

6. Т. Ярошевська Право на службовий винахід: історичний досвід та сучасність // Право України. - 2004.- № 7

7. Азимов Ч.Н. Правовое регулирование служебных изобретений научно- исследовательских и конструкторских организаций: Автореф. Канд. юрид. Наук.- Харьков, 1971.- С. 6-12

8. Право інтелектуальної власності: Академічний курс: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. О.А. Підпригори, О.Д. Святоцького. – 2-е вид., перероб., та доп., - К.: Концерн „Видавничий Дім „Ін Юре”, 2002. – 672 с.

ЗМІСТ

Частина I

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

<i>Антоненко Михайло Іванович</i> ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ.....	3
<i>Бунецький Леонід Леонідович</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ ПРАВА В УКРАЇНІ (ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ).....	5
<i>Корната Руслана Олександрівна</i> ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА В НАУКОВИХ РОЗРОБКАХ.....	6
<i>Кудін Сергій Володимирович</i> ДЖЕРЕЛА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ У X – ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ XII СТ.: ІСТОРИОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	9
<i>Люба Надія Михайлівна</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ АПАРАТУ ЗУНР.....	13
<i>Нестрко Зоряна Ярославівна</i> ВІЧЕ ЯК ОСНОВА РЕСПУБЛІКАНСЬКОГО УСТРОЮ НОВГОРОДСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	16

Конституційне право. Міжнародне право

<i>Деркаченко Юлія Вікторівна</i> ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО МІЖДЕРЖАВНОГО УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ.....	20
<i>Діус Надія Іванівна</i> ІМПІЧМЕНТ ГЛАВИ ДЕРЖАВИ У ЗАКОНОДАВСТВІ КРАЇН СНД.....	21
<i>Калашник Олена Миколаївна</i> ПРОБЛЕМИ УТВЕРДЖЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДЕРЖАВНОЇ.....	25

Трусь Віталій Йосипович ПРОБЛЕМИ ПРОЗОРОСТІ І
ВІДКРИТОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ.....28

Шевченко Анастасія Ростиславівна СУЧАСНА ПРАКТИКА
ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО
ПРАВА ІНСТИТУТУ РОЗЗБРОСННЯ І БЕЗПЕКИ ООН ЯК
ЧИННИКА СТРИМУВАННЯ ГОНКИ ОЗБРОЄНЬ.....31

Шинкарьок Наталія Андріївна ВДОСКОНАЛЕННЯ
ЗАКОНОДАВЧОГО ОРГАНУ В УКРАЇНІ.....33

Адміністративне право. Митне та податкове право

Антонюк Наталія Георгіївна ПРОБЛЕМАТИКА ТА
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ РОЗРАХУНКУ З ДЕРЖАВНИМ
БЮДЖЕТОМ ПО МИТНИМ ПЛАТЕЖАМ, ЩО
КОНТРОЛЮЮТЬСЯ МИТНИМИ ОРГАНАМИ.....35

Каліщук Уляна Олегівна ПРОТИДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ
ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ УХИЛЕННЮ ВІД
ОПОДАТКУВАННЯ.....37

Ляшук Роман Миколайович ПРИНЦИП ГУМАНІЗМУ ПІД ЧАС
ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ ДЕРЖАВНОЮ ПРИКОРДОННОЮ
СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ.....41

Марчевський Сергій Валерійович МІСЦЕ ПРОВАДЖЕННЯ У
НАУКОВИХ ЗДОБУТКАХ СУЧАСНИХ ВЧЕНИХ –
АДМІНІСТРАТИВІСТІВ.....43

Русенко Святослав Ярославович БОРОТЬБА З ПОРУШЕННЯМ
МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА НАПРЯМКИ
УДОСКОНАЛЕННЯ.....46

Співак Марина Вікторівна НАУКОВІ ЗДОБУТКИ НА ШЛЯХУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРОСТУПКИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ.....50

Твердохліб Вадим Юрійович СПІВПРАЦЯ НЕУРЯДОВИХ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ.....53

**Цивільне та сімейне право. Цивільний процес. Комерційне право.
Міжнародне приватне право**

Anton Ovcharenko PROSECUTOR AS A SUBJECT OF RIGHT OF APPEAL AGAINST COURT DECISIONS.....57

Горбачова Оксана Олегівна ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ СТАТУСУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ УКРАЇНИ, РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ТА КАЗАХСТАНУ.....60

Макарова Антоніна Григорівна ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ.....63

Народенко Артем Вікторович ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ ДОГОВОРУ ПІДРЯДУ ТА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ.....66

Господарське право. Господарський процес

Батрин Станіслав Віталійович КОРПОРАТИВНІ ТА КООПЕРАТИВНІ ПРАВОВІДНОСИНИ.....70

Фінансове право. Банківське право

Токунова Анастасія Володимирівна ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ФАКТОРИНГОВИХ ПРАВОВІДНОСИН.....73

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

Edita Gruodytė, Nikolay Kichigin, Aleksandra Chernous WTO AND ENVIRONMENTAL REQUIREMENTS: SOME ASPECTS OF LEGAL REGULATION IN LITHUANIA, THE RUSSIAN FEDERATION AND UKRAINE.....75

Бугера Сергій Іванович ЕКОЛОГІЧНА СЕРТИФІКАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ.....81

Кудінов В.О. НАУКОВИЙ ПЛЮРАЛІЗМ РОЗУМІННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ.....83

Право інтелектуальної власності та його захист. Інформаційне право

Яшарова Марія Миколаївна ІСТОРИКО – ПРАВОВІ АСПЕКТИ СЛУЖБОВИХ ВИНАХОДІВ.....87

Частина II

Кримінальне право. Кримінальний процес. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право

Аксёнова Ирина Анатольевна КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОСТИТУЦИИ.....3

Батій Олександр Станіславович ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ СИНТЕТИЧНИХ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ.....7

Богачук Василь Степанович ОБШУК ПРИ ФАЛЬШИВОМОНЕТНИЦТВІ.....9

Боровська Наталія Володимирівна ПРАВОВИЙ СТАТУС СВИДКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....10

<i>Варданян Арман Гагікович</i> ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ ЗАГИБЛОГО ПО СПРАВАХ ПРО ВБИВСТВА, ВЧИНЕНІ З МЕТОЮ ПРИХОВАТИ ІНШИЙ ЗЛОЧИН АБО ПОЛЕГШИТИ ЙОГО ВЧИНЕННЯ.....	14
<i>Гагаловська Анна Петрівна</i> ПРОБЛЕМА УЧАСТІ ПОНЯТИХ У СЛІДЧИХ ДІЯХ.....	17
<i>Герасимов Роман Разяпович</i> ПРОФЕСІЙНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ СЛІДЧИМ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ.....	19
<i>Денисенко Віталій Анатолійович</i> ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОНТРАБАНДИ ІСТОРИЧНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ.....	21
<i>Дубець Оксана Степанівна</i> СПОСОБИ ПІДРОБКИ ДОКУМЕНТІВ В КРИМІНАЛЬНОМУ АВТОБІЗНЕСІ.....	23
<i>Завгородня Ольга Юрійівна</i> ПРОБЛЕМИ ОБ'ЄКТА НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ.....	24
<i>Заєць Наталя Олександрівна</i> ПИТАННЯ УЧАСТІ СПЕЦІАЛІСТА ПРИ ВІДТВОРЕННІ ОБСТАНОВКИ І ОБСТАВИН ПОДІЇ ПО СПРАВІ ПРО ВБИВСТВО ВЧИНЕНЕ НА ЗАМОВЛЕННЯ.....	27
<i>Казміренко Людмила Василівна</i> КОНСУЛЬТАТИВНА ДОПОМОГА ФАХІВЦЯ-БУХГАЛТЕРА ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	30
<i>Карабанов Дмитро Олександрович</i> ПРОБЛЕМИ ВИРІШЕННЯ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ АВТОТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ.....	31
<i>Карпушева Ія Юрійівна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	33
<i>Кожжакарь Іван Юрійович</i> ОСОБЛИВОСТІ ДАКТИЛОСКОПІЮВАННЯ ТРУПІВ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	35

<i>Козицька Олена Геннадіївна</i> ТАКТИКА ДОПИТУ ПОТЕРПІЛИХ В СПРАВАХ ПРО НЕЗАКОННЕ ЗАВОЛОДІННЯ МОБІЛЬНИМИ ТЕЛЕФОНАМИ.....	37
<i>Криворучко Віталій Олександрович</i> СУД ПРИСЯЖНИХ ЯК ФОРМА ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ (ДОСВІД РОСІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ).....	39
<i>Максименко Олександр Євгенович</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ УЧАСТІ СПЕЦІАЛІСТА ПРИ ДОПИТІ ПО СПРАВІ ПРО СЕКСУАЛЬНЕ ВБИВСТВО.....	41
<i>Марків Іван Степанович</i> ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ ДІЙ ПО СПРАВАХ ПРО НЕЗАКОННИЙ ОБІГ ЗБРОЇ.....	43
<i>Марчук Олександр Петрович</i> ЕЛЕМЕНТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРАДІЖКИ ІСТОРИЧНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ.....	46
<i>Мелюх Віктор Петрович</i> ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ.....	48
<i>Мельничук Вікторія Валеріївна</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАТРИМАННЯ.....	51
<i>Мордвінцев Сергій Анатолійович</i> ПРОВАДЖЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ ПРО ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНІ ПОДІЇ.....	55
<i>Назимко Єгор Сергійович</i> ДЕПЕНАЛІЗАЦІЙНІ РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ.....	57
<i>Нішніанідзе Тімур</i> ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ШКІРЯНОГО ПОКРОВУ РУК ТА НІГ ЛЮДИНИ В КРИМІНАЛІСТИЦІ.....	59
<i>Петренко Василь Васильович</i> НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ З ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ.....	61
<i>Поліщук Володимир Васильович</i> КЛАСИФІКАЦІЯ ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ПРИ ВЧИНЕННІ КРИМІНАЛЬНИХ ВИБУХІВ.....	63

<i>Сакун Анна Вікторівна</i> ОБ'ЄКТ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА.....	65
<i>Сербінов Олександр Сергійович</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ, ЯКА ЗБЕРІГАЄТЬСЯ НА SIM-КАРТАХ АБОНЕНТІВ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ, ПРИ РОЗКРИТТІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ.....	69
<i>Синюк Роман Олегович</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПОРЯДКУ ПІДЛЕГЛОСТІ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ЧЕСТІ.....	72
<i>Синявський Сергій Михайлович</i> ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО Й ОРГАНА ДІЗНАННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ.....	75
<i>Скріпкіна Олеся Олександрівна</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЇ ОБВИНУВАЧЕННЯ ПРИ РОЗГЛЯДІ СУДОМ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ ПРО ХАБАРНИЦТВО.....	76
<i>Старушкевич Анатолій Володимирович</i> КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ МЕТОД ВИКОРИСТАННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО СПОСІБ ЗЛОЧИНУ ПРИ ВСТАНОВЛЕННІ ЗЛОЧИНЦІВ.....	79
<i>Старушкевич Уляна Михайлівна</i> ПРОБЛЕМИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ПРОТИДІЇ РОЗСЛІДУВАННЮ.....	81
<i>Стельмащук Олександр Васильович</i> ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПРИ НЕЗАКОННОМУ ЗАВОЛОДІННІ ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ ЧИ ПРИСТРОЯМИ.....	82
<i>Столяр Олег Анатолійович</i> ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ РОЗКРИТТЮ ТА РОЗСЛІДУВАННЮ ЗЛОЧИННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ.....	84
<i>Сулейманова Зейнеп Ресульївна</i> ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНУ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ.....	85
<i>Сухомлінов Сергій Миколайович</i> ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ.....	87

<i>Чорний Андрій Михайлович</i> ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КОРИСЛИВИХ УБИВСТВ.....	88
<i>Чубенко Анна Валентинівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ «ЗБИРАННЯ І ФІКСАЦІЯ ВИХІДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ТЕРОРИСТИЧНИЙ АКТ».....	90
<i>Шепелюк Віталій Леонідович</i> ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПО СПРАВАХ ПРО КОРИСЛИВІ ВБИВСТВА ВОДІЇВ АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ.....	92
<i>Янюк Юлія Тарасівна</i> ЗАЛУЧЕННЯ ФАХІВЦЯ-БУХГАЛТЕРА ДО ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ.....	93

Трудове право та право соціального забезпечення

<i>Мудик Світлана Михайлівна</i> ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ КОНСУЛЬТАТИВНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ ТЕРНОПІЛЬСЬКИМ МІСЬКИМ ЦЕНТРОМ З НАРАХУВАННЯ ТА ВИПЛАТИ ДОПОМОГ.....	95
<i>Хомцій Ярина Романівна</i> ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ.....	98